

KIUSAAMINEN JA HÄIRINTÄ LUISTELULAJEISSA

**Selvitys pikaluistelun, rullaluistelun ja Roller Derbyn
kilpailutoimintaan osallistuneiden urheilijoiden ja
valmentajien kokemasta kiusaamisesta sekä häirinnästä**

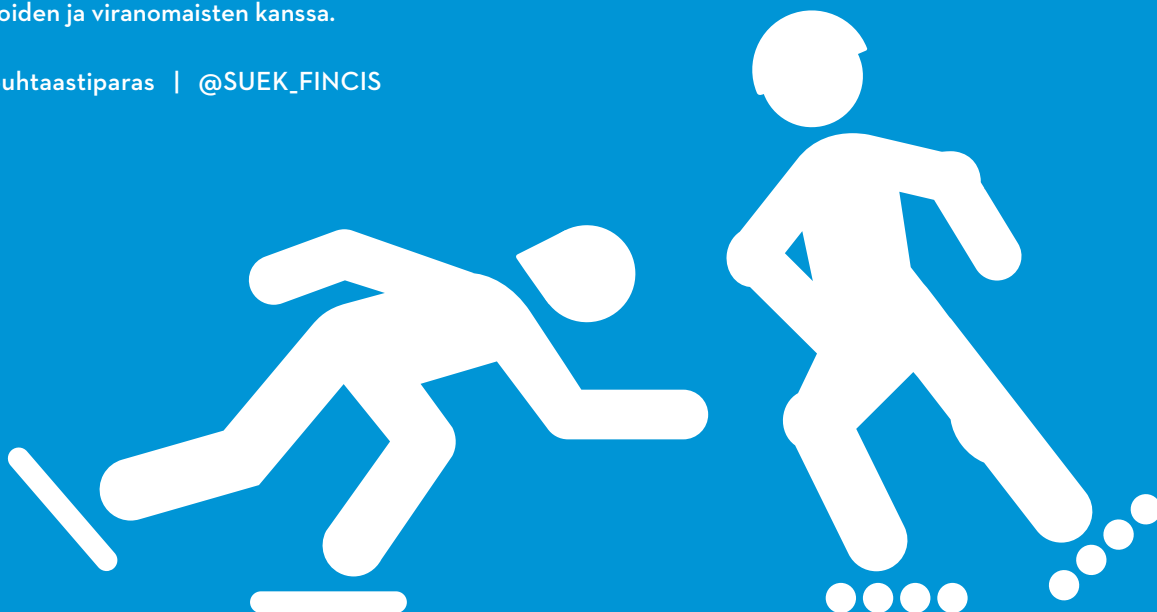
Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry
2020

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

edistää urheilun eettisyyttä yhteistyössä urheilyyhteisön kanssa. SUEKin keskeiset tehtävät ovat antidopingtoiminta, kilpailumanipulaation torjunta sekä katsomoturvallisuuden ja -viihtyvyyden edistäminen.

SUEK toteuttaa tehtävänsä koulutuksen, tutkimuksen, viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön keinoin. Se tekee laaja-alaista yhteistyötä niin kansallisten kuin kansainvälisten urheilutoimijoiden ja viranomaisten kanssa.

suek.fi | #puhtaastiparas | @SUEK_FINCIS

KIUSAAMINEN JA HÄIRINTÄ LUISTELULAJEISSA

Selvitys pikaluistelun, rullaluistelun ja Roller Derbyn kilpailutoimintaan osallistuneiden urheilijoiden ja valmentajien kokemasta kiusaamisesta sekä häirinnästä

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Teksti: Miika Kyllönen

Toimitus: Nina Laakso, Jouko Ikonen ja Susanna Sokka

Taitto: Kruu Oy

ISBN: 978-952-5605-40-2 (PDF)

KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET

Tässä selvityksessä tutkittiin, ovatko pikaluistelun, rullaluistelun tai Roller Derbyn urheilijat tai valmentajat kokeneet kiusaamista tai häirintää lajinsa parissa. Selvitys kohdistui lajien valmentajiin ja yli 16-vuotiaisiin urheilijoihin, jotka ovat lunastaneet lajinsa kilpailulisenssin vuosina 2015–2019.

Kiusaaminen

Kyselyyn vastanneista urheilijoista ja valmentajista yhteensä 131 (48 prosenttia) oli kokenut tai havainnut kiusaamista urheilu- tai valmennusuransa aikana (Kuvio 1). Kiusaamista oli kokenut 71 (26 prosenttia) ja havainnut 111 (40 prosenttia) henkilöä. Vastaajista 31 oli vastannut myöntävästi useampaan kuin yhteen kiusaamisväittämään, eli joutunut useiden eri kiusaamismuotojen kohteeksi. Yleisimmät kiusaamismuodot olivat epäsuora kiusaaminen ja henkinen väkivalta.

Sukupuolittain kiusaamista kokeneiden määrä oli suhteellisesti miehissä ja naisissa lähes yhtä suuri. Naisvastaajista 46 ja miehistä 15 oli kokenut urheilu- tai valmennusuransa aikana kiusaamista. Muunsukupuolisista kiusaamista oli kokenut neljä vastaajaa. Kuusi kiusaamista kokenutta ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Naisvastaajat (81) olivat havainneet selkeästi eniten kiusaamista. Lajeittain tarkasteltuna suhteellisesti eniten kiusaamista oli koettu pikaluistelussa (31 henkilöä) ja havaittu Roller Derbyssä (90 henkilöä). Yhdeksästä alaikäisestä vastaajasta kiusaamista oli kokenut seitsemän ja 25 valmentajasta 11.

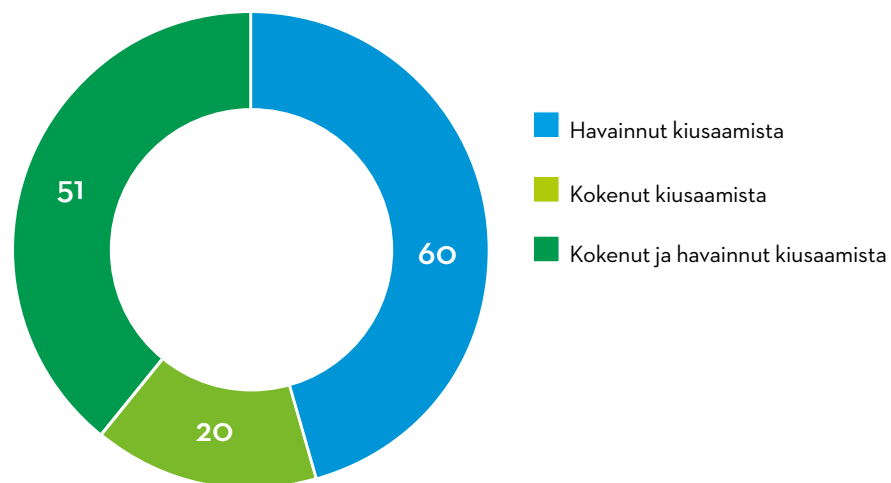
Suurin osa kiusaamiskokemuksista ja -havainnoista sijoittui viimeisen neljän vuoden ajalle. Merkittävä osa vastaajista kertoi kokeneensa tai havainneensa kiusaamista vii-

Selvitys toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena, johon vastasi yhteensä 272 urheilijaa ja valmentajaa vastausprosentin ollessa 25. Selvitys tuotettiin Suomen Luisteluliiton toimeksiantona.

meisen kahden vuoden aikana. Vastaajista 12 kertoi kokevansa kiusaamista tällä hetkellä ja 30 vastaajaa koki uhkaa kiusaamisen toistumisesta. Vastausten perusteella kiusaamiseen olivat syyllistyneet useimmiten valmentajat. Seuraavaksi eniten esiintyvä kiusaajatyyppeä oli joukkue-, seura- tai harjoituskaveri. Kiusaamiseen olivat syyllistyneet myös muut urheilijat ja henkilöt, toimitsija, vapaaehtoistyöntekijä sekä seuran tai liiton toimihenkilöt. Enemmistö kiusaajista oli miehiä, mutta joukossa oli myös naisia.

Suurin osa kiusatuista oli kertonut kokemastaan läheiselleen. **Harvat olivat yrittäneet puuttua kokemaansa kiusaamiseen kertomalla asiasta seura- tai liittotoimijoille, kuten valmentajalle tai heidän esimiehilleen.** Niissä tapauksissa, joissa kiusaamisesta oli kerrottu eteenpäin puuttumistarcoituksessa, oli menetelty vaihtelevasti. Osa vastaajista oli kohdannut vähättelyä tai heitä ei oltu osattu auttaa. **Vain harvoissa tapauksissa kiusaamisesta kertominen oli johtanut epäasiallisen käytöksen loppumiseen.** Kaksi henkilöä kertoi lopettaneensa lajinsa harrastamisen ja yksi harkitsi valmennustyön lopettamista kiusaamisen takia. Yhden henkilön kohdalla kiusaaminen oli osittain vaikuttanut harrastuksen lopettamiseen.

Kokenut tai havainnut kiusaamista (n=131)

Kuvio 1. Kiusaamista kokeneiden tai havainneiden määrä.

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä

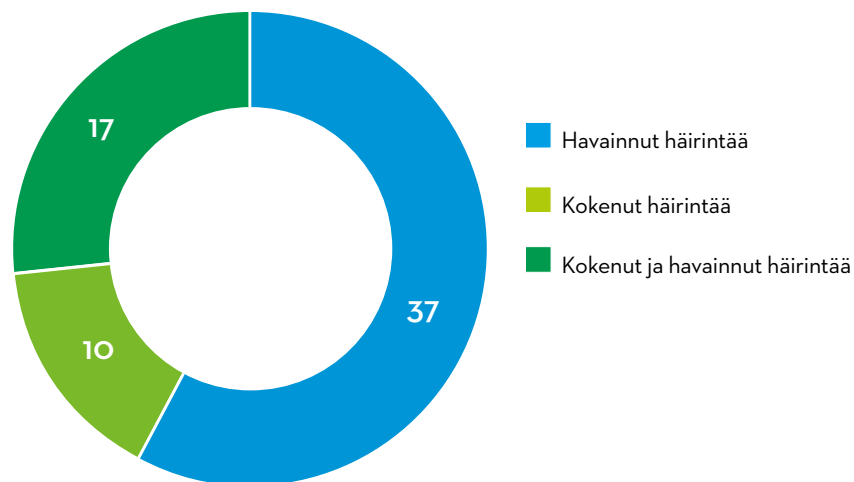
Urheilijoista ja valmentajista yhteensä 64 (24 prosenttia) oli kokenut tai havainnut seksuaalista tai sukupuolista häirintää (Kuvio 2). Häirintää oli kokenut 27 (10 prosenttia) ja havainnut 54 (20 prosenttia). Kuusi henkilöä vastasi kokeensa useampaa kuin yhtä häirinnän muotoa, eli he olivat joutuneet kokemaan häirintää monimuotoisesti. Häirintä ilmeni pääsääntöisesti seksuaalisena häirintänä, jota oli kokenut 20 henkilöä. Yleisimmät seksuaalisen häirinnän muodot olivat sanallinen ja fyysinen häirintä.

Sukupuolittain tarkasteltuna naiset olivat kokeneet (19 vastausta) ja havainneet (41 vastausta) seksuaalista ja sukupuolista häirintää eniten. Miesvastaajista häirintää oli kokenut neljä. Muunsukupuolisista vastaajista häirintää oli kokenut kaksi. Kaksi häirintää kokenutta ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Lajeittain häirintää oli koettu suhteellisesti eniten pikaluistelussa (seitsemän vastausta) ja havaittu eniten Roller Derbyssä (49 henkilöä). Alaikäisistä vastaajista häirintää oli kokenut kaksi, kuten myös valmentajista.

Häirintäkokemusten ajankohta vaihteli. **Lähes puolet vastaajista oli kokenut häirintää viimeisen neljän vuoden aikana. Muiden kokemuksista oli aikaa yli neljä vuotta.** Kaksi vastaajaa koki häirintää tällä hetkellä ja yhdeksän koki uhkaa häirinnän toistumisesta. **Häirintään olivat syyllystyneet eniten valmentajat.** Vastaajat kertoivat kokeneensa häirintää myös muiden urheilijoiden, erotuomareiden, joukkuekavereiden, katsojien, toimitsijan, seuran jäsenten tai toimihenkilöiden, vanhempien, vapaaehtoistyöntekijän sekä muun henkilön toimesta. Yli puolet häiritsijöistä oli miehiä, loput naisia.

Koetusta häirinnästä oli kerrottu suurimmaksi osaksi vain läheisille henkilöille. **Merkittävä osa vastaajista ei kertonut häirinnästä kenellekään, koska he eivät uskoneet kertomisen auttavan tai pelkäsivät leimaantumista.** Vain muutama vastaaja oli kertonut häirinnästä seura- tai liittotoimijoille, kuten valmentajalle tai liiton toimihenkilölle. Suurin osa heistä ei ollut saanut apua tilanteeseensa. Yksi vastaaja kertoi häirinnän vaikuttaneen harrastuksen lopettamispäätökseen.

Kokenut tai havainnut häirintää (n=64)

Kuvio 2. Häirintää kokeneiden tai havainneiden määrä.

Selvityksen päähavainnot olivat seuraavat:

1. Pikaluistelussa ja Roller Derbyssä esiintyy merkittävästi kiusaamista ja häirintää
2. Valmentajien epäasiallinen käytös on ollut laajamittaista
3. Vastaajilla useita fyysisen seksuaalisen häirinnän kokemuksia ja havaintoja
4. Epäasiallisesta käyttäytymisestä kertomisen kynnyks on ollut korkea, puuttumistarkoituksessa asiasta kertoneet eivät ole saaneet riittävästi tukea
5. Lajien yleisessä ilmapiirissä parannettavaa

SISÄLTÖ

KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET	3
JOHDANTO	6
1.1 Kiusaaminen ja sen muodot.....	6
1.2 Seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä.....	7
1.3 Selvityksen toteuttaminen ja tutkimuskysymykset.....	8
1.4 Tulosten analysointi.....	9
1.5 Selvityksen vastaajamäärät, luotettavuus ja eettisyys.....	10
2 URHEILIJOIDEN JA VALMENTAJIEN KOKEMA SEKÄ HAVAITSEMA KIUSAAMINEN	12
2.1 Henkinen väkivalta.....	13
2.2 Fyysinen kiusaaminen.....	14
2.3 Kiusaaminen somessa, netissä tai puhelimessa.....	14
2.4 Epäsuora kiusaaminen.....	15
2.5 Kiusaamisen havaitseminen.....	16
2.6 Kiusaamisen seuraukset ja kiusaamiseen puuttuminen.....	18
3 URHEILIJOIDEN JA VALMENTAJIEN KOKEMA SEKÄ HAVAITSEMA HÄIRINTÄ	19
3.1 Seksuaalinen häirintä.....	20
3.2 Sukupuolinen häirintä.....	22
3.3 Häirinnän havaitseminen.....	23
3.4 Häirinnän seuraukset ja häirintään puuttuminen.....	25
4 SELVITYKSEN PÄÄHAVAINNOT, TOIMENPIDESUOSITUKSET JA POHDINTA	26
5 LÄHTEET	29
6 LIITTEET 1-5	30

JOHDANTO

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry (jatkossa SUEK) käynnisti Suomen Luisteluliitto ry:n (jatkossa Luisteluliitto) toimeksiannosta syyskuussa 2019 selvityshankkeen kiusaamisesta ja häirinnästä luistelulajeissa. Hankkeen tarkoituksena oli tutkia, ovatko pikaluistelun, rullaluistelun tai Roller Derbyn valmentajat tai urheilijat kokeneet kiusaamista tai häirintää lajinsa parissa. Selvitys kohdistui lajien valmentajiin ja kaikkiin yli 16-vuotiaisiin urheilijoihin, jotka olivat lunastaneet lajinsa kilpailulisenssin vuosina 2015–2019.

Urheilussa tapahtuva kiusaaminen ja häirintä ovat olleet ajankohtaisia aiheita viime vuosina. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymistä tarkastelevassa LIITU-tutkimuksessa (Laine, Salasuo & Matilainen 2016) havaittiin liikuntaharrastuksen olevan koulun ja internetin jälkeen kolmanneksi yleisin kiusaamisympäristö. Nuorisotutkimusseuran vapaa-aikatutkimuksen (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019) mukaan lähes kolmannes lapsista ja nuorista on kokenut syrjintää, epäasiallista käytöstä tai kiusaamista liikuntaharrastuksensa yhteydessä. Vapaa-aikatutkimuksen ja kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella (ks. Kyllönen 2018) vaikuttaa siltä, että etenkin vähemmistöryhmät ovat alttiimpia epäasialliselle kohtelulle kuin muut ryhmät.

Yhteiskunnallinen keskustelu seksuaalisesta häirinnästä käynnistyi voimakkaasti vuonna 2017 Me Too -kampanjan myötä. Häirintäkeskustelu levisi nopeasti myös urheilun ja liikunnan pariin. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta esitti kevään 2018 kannanotossaan huolen lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä sekä kaltoinkohtelusta urheilu- ja liikuntaharrastuksissa (Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta 2018). Myös Suomen Olympiakomitea järjesti muun urheiluväen kanssa kiusaamisen ja häirinnän vastaisen seminaarin (OK 2018).

SUEK on julkaissut selvitykset Suomen jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa sekä tenniksen kansainvälisessä kilpailutoiminnassa koetusta seksuaalisesta häirinnästä (ks. Hentunen, Laakso & Ikonen 2018, 2019) Tämän selvityksen teko hetkellä on käynnissä myös SUEKin laaja selvityshanke häirinnästä kilpaurheilussa, joka valmistuu kevään 2020 aikana. Lisäksi SUEK on julkaissut katsauksen häirinnästä ja kiusaamisesta liikunnassa ja urheilussa (ks. Kyllönen 2018). SUEKin tekemissä selvityksissä on havaittu seksuaalista ja sukupuolista häirintää sekä merkkejä myös muista kaltoinkohtelun muodoista.

1.1 Kiusaaminen ja sen muodot

Kiusaaminen on samaan henkilöön toistuvasti kohdistuvaa tahallisen vihamielistä käytöstä, mikä tarkoittaa oikeastaan minkä tahansa haitan, harmin tai pahan mielen aiheuttamista. Toistuvuuden lisäksi kiusaamiseen liittyy oleellisesti osapuolten välinen epätasaväkisyys, sillä kiusaaja on jollain tavalla kiusattua vahvemmassa asemassa. Epätasaväkisyys voi perustua esimerkiksi fyysiseen voimaan, ikään, asemaan ryhmässä tai muihin ominaisuuksiin tai resursseihin. Kiusaaminen on ennen kaikkea vallan tai voiman järjestelmällistä väärinkäyttöä.

(Haynes 2014, 4; Herkama 2012, 11; Rigby 2003, 6; Salmivalli 2016, 9.) Kiusaaminen voi saada erilaisia ilmenemismuotoja. Koulumaailmassa tehtyjen tutkimusten perusteella pojille on tyyppisempää suora kiusaaminen, kuten fyysinen ja sanallinen ahdistelu. Tyttöjen parissa kiusaaminen tapahtuu epäsuoremmin. Tytöille ominaisempia tapoja kiusata ovat esimerkiksi joukosta eristäminen tai juorujen levittäminen. (Mäntylä ym. 2013; Rigby 2003, 7; Teräsahjo & Salmivalli 2002, 7.)

KIUSAAMISEEN LIITTYY SEURAAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Käyttäytyminen on jollain tavalla aggressiivista
- Osapuolten välillä vallitsee koettu tai todellinen epätasaväkisyys
- Kiusaava käytös on toistuvaa
- Kiusaamiseen sisältyy joko henkistä tai fyysistä väkivaltaa, kuten haukkumista, huhujen levittämistä, ryhmän ulkopuolelle sulkemista, lyömistä tai tönimistä

(Haynes 2014, 4; MLL 2019.)

Kiusaaminen voi vakavimmillaan täyttää rikoksen tunnusmerkistöjä. Näistä yleisimpiä ovat kunnianloukkaus, pahoinpitely ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen.

KIUSAAMISTILANTEISSA VOIVAT TÄYTTYÄ SEURAAVIEN RIKOSLAISSA SÄÄDETTYJEN TEKOJEN TUNNUSMERKIT:

- lievä pahoinpitely
- kunnianloukkaus
- yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
- pakottaminen seksuaaliseen tekoon
- omaisuuteen kohdistuvat vahingonteot
- näpistys
- varkaus
- kiristys
- laiton uhkaus
- vainoaminen

(Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 132.)

1.2 Seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä

Seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä määritellään tasa-arvolaisissa lainvastaiseksi syrjinnäksi. Lain mukaan seksuaalinen häirintä tarkoittaa sanallista, fyysistä ja sanatonta, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla vihamieli-

nen, uhkaava, halventava, ahdistava tai nöyryyttävä ilmapiiri. (Tasa-arvolaki 2014.) Sosiaali- ja terveysministeriön (2018) julkaiseman tasa-arvobarometrin mukaan yleisimpiä seksuaalisen häirinnän muotoja ovat loukkaavat kaksimieliset vitsit, härskit puheet ja asiattomat vartaloon tai seksuaalisuuteen liittyvät huomautukset.

TASA-ARVOLAISIA TARKOITETTUA SEKSUAALISTA HÄIRINTÄÄ OVAT ESIMERKIKSI:

- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- seksuaalisesti värityneet aineistot, viestit tai puhelut
- fyysinen koskettelu
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- raiskaus tai sen yritys

(Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Sukupuoleen perustuva häirintä puolestaan tarkoittaa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti louka-

taan tämän fyysistä tai henkistä koskemattomuutta luomalla vihamielinen, uhkaava, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Tasa-arvolaki 2014.)

SUKUPOOLEEN PERUSTUVAA HÄIRINTÄÄ ON ESIMERKIKSI:

- henkilön sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun halventaminen
- työpaikka- tai koulukiusaaminen, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun

1.3 Selvityksen toteuttaminen ja tutkimuskysymykset

Selvitys toteutettiin vuonna 2019 syyskuun ja joulukuun välisenä aikana. Alustavia neuvotteluita selvityshankkeesta SUEKin ja Luisteluliiton välillä käytiin jo elokuussa 2019. Osapuolet sopivat toimeksiannosta syyskuun lopulla organisaatioiden ensimmäisessä tapaamisessa. Tapaamisessa käytiin läpi

selvityshankkeen tietotarve, joka painottui mahdollisen kiusaamiskulttuurin selvittämiseen. Ilmiöiden läheisyyden vuoksi myös mahdollinen häirintä päätettiin ottaa mukaan selvitykseen. Hankkeen työryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

SUEK:

- Projektitutkija Miika Kyllönen
- Tutkimuspäällikkö Nina Laakso
- Tutkintapäällikkö Jouko Ikonen
- Pääsihteeri Teemu Japissou

Luisteluliitto:

- Urheilutoimenjohtaja Janne Hänninen
- Toimisto- ja kehityspäällikkö Joel Vähä-Salo

Hankkeen tarkoituksena oli selvittää, esiintyykö pikaluistelussa, rullaluistelussa tai Roller Derbyssä kiusaamis- tai häirintäkulttuuria. Selvitys kohdistui lajien valmentajiin ja yli 16-vuotiaisiin urheilijoihin, jotka olivat lunastaneet lajinsa kilpailulisenssin vuosina 2015–2019. Mahdollisen epäsiällisen

käytöksen selvittämisen ohella, selvityksen tarkoituksena oli myös tuottaa tietoa siitä, miten näihin mahdollisiin epäkohtiin oli puututtu. Selvityksellä pyrittiin myös lisäämään tietoisuutta kiusaamisesta ja häirinnästä.

Tutkimuskysymykset olivat:

Ovatko urheilijat tai valmentajat kokeneet tai havainneet urheilu-uransa aikana

- > Kiusaamista
- > Seksuaalista tai sukupuolista häirintää
 - Millaista mahdollinen kiusaaminen tai häirintä on (ollut) luonteeltaan
 - Ketkä mahdolliseen kiusaamiseen tai häirintään ovat urheilijoiden tai valmentajien mukaan syyllistyneet
 - Miten mahdollista kiusaamista tai häirintää on käsitelty tai miten siihen on puututtu
 - Millaisia mahdollisen kiusaamisen tai häirinnän seuraukset ovat olleet urheilijoille tai valmentajille

Selvityksen tutkimusmuotona oli sähköinen kysely, joka oli todettu tarkoituksenmukaiseksi ja kustannustehokkaaksi tutkimusmenetelmäksi jo SUEKin aikaisemmissa selvityksissä. Kyselyn avulla vastaajien nimettömyys pystyttiin takaamaan parhaiten, mikä on erityisen tärkeää sensitiivisissä tutkimusaiheissa. Kysely pohjautui osittain SUEKin aiemmin vuonna 2019 tekemään selvitykseen tenniksen kansainväliseen kilpailutoimintaan osallistuneiden suomalaisurheilijoiden kokemasta seksuaalisesta häirinnästä (ks. Hentunen ym. 2019). SUEKin aikaisemmista selvityksistä poiketen, Luisteluliiton selvityksessä haluttiin tietoa mahdollisen häirinnän ohella myös mahdollisesta kiusaamisesta. Selvityksen painopiste oli kiusaamisessa, minkä vuoksi kyselyssä suurin osa kysymyksistä käsitteli mahdollisia kokemuksia tai havaintoja kiusaamisesta. Kysymysrunkoon otettiin mallia tasa-arvovaltuutetulta, Kiva koulu -kyselyn tausta-aineistosta (2015), SUEKin aikaisemmista selvityksistä

(ks. Hentunen ym. 2018, 2019) sekä häirintää ja kiusaamista koskevasta katsauksesta (ks. Kyllönen 2018).

Kyselyn laatimisesta vastasi SUEK. Osapuolten välisessä ensimmäisessä tapaamisessa sovittiin, että selvityksen riippumattomuuden takaamiseksi SUEKilla on lopullinen päätäntävalta kyselyn sisällöistä. Kyselyn sisällöllisen ymmärrettävyyden varmistamiseksi alustava kyselyrunko esiteltiin liiton edustajille, jonka myötä käsite *pelaaja* vaihdettiin *urheilijaksi*. Kysely oli alun perin tarkoitettu lähettää kohdejoukolle SUEKin kautta, mutta kiristyneen tietosuojalainsäädännön vuoksi Luisteluliitolla ei ollut lupaa luovuttaa liiton jäsenten yhteystietoja SUEKille. Tämän vuoksi päädyttiin ratkaisuun, että SUEK laati ja toimitti kyselyn liitolle, joka jakoi sen edelleen jäsenilleen. Näin toimittiin myös kyselyn ennakkotiedotuskirjeiden ja muistutusviestien suhteen.¹

SELVITYKSEN AIKATAULU

- **Elokuu:** alustavat neuvottelut osapuolten välillä
- **Syyskuu:** selvityksen käynnistäminen, ensimmäinen kokoontuminen osapuolten välillä ja tietotarpeen läpikäyminen, selvityksen toteutuksen suunnittelu
- **Lokakuu:** kyselyn muotoilu, tiedottaminen selvityksestä, kyselyn julkaisu ja muistutuksien lähettäminen
- **Marraskuu:** tulosten analysointi, alustavien tulosten läpikäyminen liiton kanssa
- **Joulukuu:** loppuraportin kirjoitus
- **Tammikuu:** loppuraportin toimitus ja taittaminen
- **Helmikuu:** loppuraportin julkistus

¹Tarkemmin, ks. luku 1.5

1.4 Tulosten analysointi

Kyselyssä urheilijoita ja valmentajia pyydettiin vastaamaan kiusaamista ja häirintää koskeviin väittämiin. Kiusaamista koskevia väittämiä oli kuusi² ja häirintää koskevia kaksi³ (Taulukko 1). Vastausvaihtoehtoina väittämiin olivat *Kyllä*, *En koskaan*, *En osaa sanoa* ja *En halua vastata*. Kyselyrunko on liitteessä 5. Vastatessaan myöntävästi kiusaamista tai häirintää koskevaan väittämään vastaajalle avautui kyselyssä uusi sivu, jossa häneltä pyydettiin lisätietoja tapahtumista. Lisätietoja pyydettiin esimerkiksi tapahtuneesta, ajankohdasta, tekijöistä, tilanteen mahdollisesta selvittämisestä tai jatkumisesta ja

psykologisista seurauksista. Näiden lisätietojen kysyminen saattoi tehdä vastaamisesta työläämpää, etenkin jos vastaaja vastasi useaan häirintää tai kiusaamista koskevaan kysymykseen myöntävästi. Tämä saattoi olla yhtenä syynä sille, miksi osa vastaajista⁴ jätti kyselylomakkeen täyttämisen kesken. Lisäkysymykset antoivat kuitenkin arvokasta tietoa koetun kiusaamisen ja häirinnän luonteesta ja vaikutuksista. Ne myös vähensivät virhekkäisten todennäköisyyttä ja paransivat vastausten luotettavuutta.

Kiusaamisväittämien aihealueet	Häirintäväittämien aihealueet
Henkinen väkivalta	Seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä
Fyysinen kiusaaminen	Häirinnän havaitseminen
Kiusaaminen somessa, netissä tai puhelimessa	
Epäsuora kiusaaminen	
Muu kiusaaminen	
Kiusaamisen havaitseminen	

Taulukko 1. Kiusaamis- ja häirintäväittämien aihealueet.

Kiusaamis- ja häirintätapaukset rajattiin kyselyssä urheilu- tai valmennusuran aikana tapahtuneisiin. Virallisen toiminnan, kuten leirien, harjoitusten, kilpailujen, kilpailumatkojen, yleisötapahtumien ja yhteydenpidon ohella myös epävirallinen kanssakäyminen laskettiin mukaan. Vastaajalle painotettiin, että kiusaamis- ja häirintätapaukset ovat henkilökohtaisia kokemuksia, joiden epämiellyttävyyttä tai vakavuutta ei voi määritellä kukaan muu kuin vastaaja itse: *”Tärkeintä on sinun oma kokemuksesi – ei se, miten joku toinen olisi saattanut kokea saman tilanteen tai mitä mahdollinen tekijä on tarkoittanut.”* Analysointivaiheessa jokainen kiusaamis- tai häirintäväitteeseen annettu myöntävä vastaus tarkistettiin yksitellen. Vastauksessa annettujen lisätietojen perusteella vastaus luokiteltiin edelleen tarkempiin alaluokkiin, jotka muodostettiin vastausten perusteella. Esimerkiksi henkisen väkivallan vastauksissa kaksi yleisintä alaluokkaa olivat *vähättely, taitoihin tai ulkonäköön liittyvä arvostelu ja haukkuminen, nimittely tai pilkkaaminen*.

Lisäksi myöntäviä vastauksia saatettiin siirtää teemasta toiseen tai poistaa kokonaan tilastoista tietyn edellytyksin. Pelkkä myöntävä vastaus kysymykseen ei riittänyt, vastaajan tuli antaa tapahtuneesta myös jotain sanallista lisätietoa.

Sanallisen lisätiedon ei tarvinnut välttämättä liittyä yksityiskohtaisesti tapahtuneeseen tilanteeseen, esimerkiksi kuvaus *”En halua kertoa”* hyväksyttiin mukaan tilastoihin. Tämänkaltaiset vastaukset tulkittiin siten, että vastaaja ei uskaltanut tai halunnut kertoa hänelle sensitiivisistä asiasta yksityiskohtaisesti. Sen sijaan vastaukset, joissa tilannetta tai tekijöitä ei kuvattu millään tavoin, tulkittiin virhekkäisiksi. Useissa tämänkaltaisissa vastauslomakkeissa monivalintavaihtoehtoista oli valittuna lähinnä sellaiset vaihtoehdot, jotka olivat helpoiten valittavissa. Tämä näyttäisi viittaavan siihen, että vastausvaihtoehdot pyrittiin selvittämään mahdollisimman nopeasti.

Myöntäviä vastauksia poistettiin tilastoista analyysin jälkeen merkittävä määrä (Taulukko 2). Keskeisin syy poistoihin oli se, että vastaajat olivat tulkinneet kiusaamis- ja häirintätapauksiksi tilanteita, joita ei tämän selvityksen määritelmien perusteella luokiteltu kiusaamiseksi tai häirinnäksi. Kiusaamiseksi oli tulkittu paljon yksittäisiä konfliktitilanteita. Useat vastaajat myös puhuivat yleisellä tasolla esimerkiksi heikosta ilmapiiristä, jota ei suoranaisesti voitu tulkita keneenkään tiettyyn henkilöön kohdistuneeksi kiusaamiseksi. Kyselyssä kiusaaminen määriteltiin seuraavalla tavalla⁵:

”Kiusaaminen on tarkoituksellista, toistuvaa ja samaan henkilöön kohdistuvaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kiusaaminen voi olla esimerkiksi haukkumista, naurunalaiseksi tekemistä, some-komentointia, tönimistä, lyömistä tai ryhmän ulkopuolelle sulkemista. Kiusaamista ei ole kahden tasaväkisen henkilön välillä kiista tai satunnaisesti milloin kehenkin kohdistuvat hyökkäykset.”

² Kiusaamisen muodot tarkemmin luvussa 2.

³ Häirinnän muodot tarkemmin luvussa 3.

⁴ Vastaajista 92 jätti vastauslomakkeen täyttämättä loppuun saakka. Näitä vastauksia ei huomioitu lopullisessa aineistossa.

⁵ Lisäksi jokainen kysytty kiusaamisen muoto oli määritely erikseen (ks. kysymysrunko liitteessä 5).

Useissa vastauksissa ei oltu huomioitu sitä, että kiusaamisen määritelmässä epäasiallisen käyttäytymisen tulisi olla toistuvaa ja samaan henkilöön kohdistuvaa, että se täyttäisi kiusaamisen

tunnuspiirteet. Häirinnän kohdalla vaatimusta samaan henkilöön kohdistuneesta toistuvuudesta ei ollut:

"Häirintä voi olla seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa ja se voi ilmetä fyysisessä, sanallisessa tai sanattomassa muodossa. Seksuaalinen häirintä on esimerkiksi vihjailua, epäasiallista vitsailua, epätoivottua koskettelua tai ahdistelua. Siihen liittyy aina seksuaalinen sävy. Sukupuolinen häirintä on sukupuoleen kohdistuvaa, ei-toivottua käytöstä. Esimerkiksi halventava puhe toisesta sukupuolesta tai toisen sukupuolen alentaminen, väheksyminen tai syrjiminen on sukupuolista häirintää."

Häirintää koskevien vastausten kohdalla tilastoista poistettiin lähinnä ne vastaukset, joissa ei ollut annettu sanallista lisätietoa häirintää koskien sekä sellaiset, jotka eivät selkeästi olleet seksuaalista tai sukupuolista häirintää. Joitakin vastauksia myös siirrettiin kiusaamisen puolelle, vastaajien kuvatessa selkeästi jotain kiusaamisen muotoa. Tätä siirtämistä tapahtui myös toisinpäin, kiusaamisesta häirinnän puolelle. Myöntäviä vastauksia

myös siirrettiin jonkin verran teemasta toiseen, esimerkiksi kiusaamisen kohdalla varsin useat henkisen väkivallan teemaan annetut vastaukset siirtyivät somessa, netissä tai puhelimesta tapahtuneen kiusaamisen teeman alle. Vaikuttaa siltä, että osa vastaajista sivuutti vastatessaan kiusaamisen määritelmän. Lisäksi haasteita lienee tuottanut eri kiusaamisen muotojen läheisyys, jotka ovat voineet sekoittaa keskenään.

	Alkup. Vastaukset	Analyysin jälkeen
Kokenut henkistä väkivaltaa	49	36
Kokenut fyysistä kiusaamista	7	2
Kokenut kiusaamista somessa, netissä tai puhelimesta	30	27
Kokenut epäsuoraa kiusaamista	70	45
Kokenut muuta kiusaamista	11	0
Havainnut kiusaamista	139	111
Kokenut häirintää	30	27
Havainnut häirintää	70	54

Taulukko 2. Kiusaamis- ja häirintätapausten määrä ennen ja jälkeen vastausten tarkistamisen.

1.5 Selvityksen vastaajamäärät, luotettavuus ja eettisyys

Luistelulajeille suunnattu kysely lähetettiin 59 valmentajalle ja 1016 urheilijalle. Kohdejoukko oli kokonaisuudessaan 1075 urheilijaa ja valmentajaa. Kysely oli vastaajille auki Surveypal-palvelussa 10.10.2019–31.10.2019. Kyselyyn saatiin yhteensä 272 vastausta, joten vastausprosentiksi muodostui 25. Vastausprosentin melko alhaiseen lukemaan on voinut vaikuttaa useat eri tekijät. Kaikki eivät välttämättä pitäneet kyselyyn vastaamista tärkeänä, esimerkiksi jos henkilöllä itsellään ei

ollut kokemuksia tai havaintoja epäasiallisesta käyttäytymisestä. Osa saattoi kokea vastauslomakkeen täyttämisen liian työlään, etenkin jos vastaaja antoi paljon myöntäviä vastauksia kysytyihin väittämiin. Näissä tapauksissa avautuneet lisäkysymykset tekivät vastaamisesta työläämpää. Lisäksi osa kohdejoukosta on saattanut jo poistua lajin parista, eikä tämän vuoksi kokenut kyselyä enää olennaiseksi omalla kohdallaan.

Lajit	Urheilijat	Valmentajat	Alaikäiset	Täysi-ikäiset	Kaikki vastaajat	Vastaus %
Roller Derby	186/716	13/42	0/0	199/758	199/758	26 %
Pika- ja rullaluistelu	61/300	12/17	9/15	64/302	73/317	23 %
Yhteensä	247/1016	25/59	9/15	263/1060	272/1075	25 %

Taulukko 3. Selvityksen kohdejoukko ja vastaajamäärät. Vastaukset/kohdejoukko.6

⁶ Pika- ja rullaluistelua ei voitu eritellä kohdejoukon osalta toisistaan, sillä Luisteluliitolla ei ollut näistä kahdesta lajista erillisiä lisenssejä. Vastauksissa erittely on tehty sen mukaan, kumpaa lajia vastaaja on kertonut edustavansa.

Kyselyn vastaajamääriä pyrittiin kasvattamaan ennakkotiedotuskirjeillä sekä saate- ja muistutusviesteillä (ks. liitteet 2–4). Ennakkotiedotus- ja saatekirjeissä pyrittiin korostamaan vastaamisen tärkeyttä, vaikka ei olisikaan itse kokenut tai havainnut häirintää: *”Juuri sinun vastauksesi kyselyyn on erittäin arvokas, vaikka et olisikaan kokenut tai havainnut epäasiallista kohtelua.”* Ennakkotiedotuskirjeet lähetettiin ennen vastausajan alkamista urheilijoille, valmentajille sekä alaikäisten urheilijoiden vanhemmille. Muistutusviestejä lähetettiin kaksi,

ensimmäinen viikon kuluttua ja toinen kahden viikon kuluttua kyselyn lähettämisestä. Ne toimivat toivotulla tavalla, vastausmäärät nousivat selkeästi muutaman päivän ajaksi muistutuksien myötä.

Selvityksen sensitiivisen luonteen vuoksi, se pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman eettisesti. Keskeisenä ohjenuorana läpi selvityksen toimivat Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisemat, ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet⁷.

SELVITYKSESTÄ PYRITTIIN TEKEMÄÄN MAHDOLLISIMMAN EETTINEN SEURAAVILLA TOIMENPITEILLÄ:

- Kyselyssä esitetyt kysymykset pyrittiin muotoilemaan mahdollisimman neutraaleiksi ja hienovaraisiksi
 - Vastaajille taattiin kyselyssä anonymiteetti⁸
 - Kohdejoukon sukupuolia ei oletettu etukäteen⁹
 - Alaikäisten vastaajien vanhempia tiedotettiin kyselystä etukäteen
 - Kyselyn loppuun jätettiin ohjeet epäasiallista käyttäytymistä kokeneille henkilöille.
- Lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus jättää yhteystiedot, jos he tahtoivat SUEKin olevan heihin yhteydessä heidän kokemaansa epäasialliseen kohteluun liittyen

⁷ TENK 2019

⁸ SurveyPal -palvelussa käytettiin vastausten anonymia asetusta, jonka avulla vastaajien yksilöiminen sähköpostiosoitteen perusteella estettiin. Lisäksi tuloksissa esitetyistä sitaateista poistettiin mahdolliset tunnistetiedot, kuten vastaajan sukupuoli, murreilmaisut tai muut yksilöivät kuvaukset.

⁹ Tämän vuoksi kyselyn kohdejoukkoa ei voida esittää sukupuolittain taulukossa 3. Kyselyssä haluttiin kunnioittaa jokaisen kokemusta omasta sukupuolestaan, jonka vuoksi sen määrittely jätettiin vastaajalle itselleen.

2 URHEILIJOIDEN JA VALMENTAJIEN KOKEMA SEKÄ HAVAITSEMA KIUSAAMINEN

Kyselyyn vastanneista urheilijoista ja valmentajista yhteensä 131 (48 prosenttia) oli kokenut tai havainnut kiusaamista urheilu- tai valmennusuransa aikana (Taulukko 4). Kiusaamista oli kokenut 71 (26 prosenttia) ja havainnut 111 (40 prosenttia) henkilöä. Vastaajista 31 oli vastannut myöntävästi useampaan kuin yhteen kiusaamisväittämään, eli joutunut useiden eri kiusaamismuotojen kohteeksi. Sukupuolittain kiusaamista kokeneiden määrä oli suhteellisesti miehissä ja naisissa lähes yhtä suuri.¹⁰ Naisvastaajista 46 ja miehistä 15

oli kokenut urheilu- tai valmennusuransa aikana kiusaamista. Muunsukupuolisista kiusaamista oli kokenut neljä vastaajaa ja kuusi kiusaamista kokenutta vastaajaa ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Kiusaamista oli havainnut selkeästi eniten naisvastaajat (81 vastaajaa). Lajeittain tarkasteltuna suhteellisesti eniten kiusaamista oli koettu pikaluistelussa (31 vastaajaa) ja havaittu Roller Derbyssä (90 henkilöä). Yhdeksästä alaikäisestä vastaajasta kiusaamista oli kokenut seitsemän ja 25 valmentajasta 11.

	Vastaajia	Kokenut tai havainnut kiusaamista	Kokenut kiusaamista	Havainnut kiusaamista
Sukupuoli				
Nainen	187	93 (50 %)*	46 (25 %)	81 (43 %)
Mies	63	23 (37 %)	15 (24 %)	18 (29 %)
Muu	12	8	4	5
En halua vastata	10	7	6	7
Laji				
Roller Derby	199	98 (49 %)	40 (20 %)	90 (45 %)
Pikaluistelu	64	31 (48 %)	29 (45 %)	21 (33 %)
Rullaluistelu	9	2	2	0
Ikä				
Täysi-ikäinen	263	124	64	106
Alaikäinen	9	7	7	5
Urheilija/valmentaja				
Urheilija	247	116	60	100
Valmentaja	25	15	11	11
Yhteensä	272	131 (48 %)	71 (26 %)	111 (41 %)

Taulukko 4. Kiusaamiskokemukset ja -havainnot sukupuolen, lajin, iän ja urheilijoiden sekä valmentajien mukaan.
*Suhteessa muuttujien (=sukupuoli, laji, ikä, urheilija/valmentaja, vastaajat yhteensä) vastaajamääriin.

KIUSAAMISEN MUODOT

Kiusaamista selvitettiin kyselyssä kuuden eri väittämän avulla. Väittämien teemat olivat henkinen väkivalta, fyysinen kiusaaminen, kiusaaminen somessa, netissä tai puhelimesta, epäsuora kiusaaminen, muu kiusaaminen sekä havaittu kiusaaminen (Taulukko 5). Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat *Kyllä*, *En koskaan*, *En osaa sanoa* ja *En halua vastata*. Yleisin koettu kiusaamisen muoto oli epäsuora kiusaaminen (45 vastaajaa). Seuraavaksi yleisin oli henkinen väkivalta (36 vastaa-

jaa). Kiusaamista somessa, netissä tai puhelimesta oli kokenut 27 henkilöä. Fyysistä kiusaamista oli kokenut kaksi henkilöä. Yksi väittäjä käsitteli muuta kiusaamista, johon ei analyysin jälkeen jäänyt yhtään myöntävää vastausta. Havaitsemastaan kiusaamisesta kertoi 111 henkilöä. Huomionarvoista on, että moniin väittämiin tuli useita ”En osaa sanoa” -vastauksia. Tämä kertonee siitä, miten hankalaa kiusaamisen kokemuksia on arvioida muiden ja itsensä kannalta.

Kiusaamisen muoto	Myöntävät vastaukset	Kielteiset vastaukset	Ei osannut/halunnut sanoa
Henkinen väkivalta	36	200	22
Fyysinen kiusaaminen	2	258	7
Kiusaaminen somessa, netissä tai puhelimesta	27	221	20
Epäsuora kiusaaminen	45	158	44
Muu kiusaaminen	0	202	59
Havaittu kiusaaminen	111	86	47

Taulukko 5. Kyselyssä kysytyt kiusaamisen muodot ja vastaukset niihin. 11

¹⁰ Suhteellisesti tarkasteltuna kaikista naisvastaajista 25 prosenttia ja miesvastaajista 24 prosenttia oli kokenut kiusaamista.

¹¹ Vastauksista ei tule yhteenlaskettuina kyselyn vastaajamäärää (272), koska osa myöntävistä vastauksista on poistettu jälkikäteen, aineiston analysoinnin yhteydessä. Ks. taulukko 2.

2.1 Henkinen väkivalta

Henkistä väkivaltaa vastasi kyselyssä kokeneensa 36 henkilöä. Henkistä väkivaltaa selvitettiin kyselyssä väittämällä ”Oletko kokenut henkistä väkivaltaa? Esim. haukkuminen, pilkkaaminen, nimittely, naurunalaiseksi tekeminen, ilkkuva matkiminen, uhkaaminen, kiristäminen.” **Henkistä väkivaltaa kokeneista 21 oli naisia,** yhdeksän miehiä ja kaksi muunsukupuolisia.

Myöntävästi vastanneista neljä ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Alaikäisistä henkistä väkivaltaa oli kokenut neljä ja valmentajista kolme vastaajaa. **Lajeittain henkistä väkivaltaa oli koettu pikaluistelussa (19 vastausta), Roller Derbyssä (16 vastausta)** ja rullaluistelussa (yksi vastaus).

Sukupuoli	
Nainen	21
Mies	9
Muu	2
En halua vastata	4
Laji	
Pikaluistelu	19
Roller Derby	16
Rullaluistelu	1
Ikä	
Täysi-ikäinen	32
Alaikäinen	4

Yleisin henkisen väkivallan muoto oli vähättely ja taitoihin tai ulkonäköön liittyvä arvostelu. Lähes yhtä yleistä oli haukkuminen, nimittely ja pilkkaaminen. Vastaajat olivat kokeneet myös uhkailua, kiristämistä, uhkaavaa tai aggressiivista käytöstä sekä naurunalaiseksi tekemistä ja nöyryyttämistä. Eniten henkistä väkivaltaa oli koettu joukkue- tai seurakaverin taholta. Henkiseen väkivaltaan olivat syyllistyneet myös valmentajat, muut urheilijat, liiton toimihenkilö sekä toimitsija. Tekijät olivat useimmiten miehiä, mutta joukossa oli myös naisia. Suurin osa

kiusaamistapauksista sijoittui viimeisen kahden vuoden ajalle. Neljän henkilön kohdalla kiusaaminen oli jatkunut yli neljän vuoden ajan, pisimmillään yhdeksän vuotta. Seitsemän henkilöä koki kiusaamista tällä hetkellä ja yhdeksän koki uhkaa kiusaamisen toistumisesta. Vastaajat olivat kokeneet kiusaamisen aiheuttaneen etenkin ärtymystä, ahdistuneisuutta, itsetunnon alenemista sekä vaikeuksia urheilussa. Lisäksi kaksi henkilöä kertoi lopettaneensa lajin harrastamisen kiusaamisen takia.

”Tekemisilleni on nau-
rettu ja saatettu naurunalaiseksi ja
kyseenalaistettu kaikkea tekemistäni. Samoin
näitä tekemisiä on matkittu irvailevaan tapaan. Tämä
on toistunut useampaan kertaan ja eri muodoissa. Tilanteet
ovat tuntuneet todella ahdistavilta ja minusta tuntuu, että
mitä enemmän tätä on tapahtunut, sitä enemmän olen sulkeut-
nut omaan ”kuoreeni” ja ollut omissa maailmoissani. Minusta
on myös levitetty perättömiä juoruja, mikä on levinnyt koko
lajin henkilöiden tietouteen. Tämä on lisännyt ryhmän
ulkupuolelle sulkemista ja sanojeni ja tekemis-
teni kyseenalaistamista.”

”Haukkumista,
pilkkaamista ja vähätte-
lyä, joka nuorempana johti
vähäiseen itsetuntoon ja
pahaan oloon.”

”Minua on haukuttu
huonoksi ---, estetty treena-
masta ja [kilpailemasta] muiden
kanssa. Minua on myös kehoitettu lopetta-
maan laji, koska olen niin huono. minusta on
sanottu alentavia kommentteja selän takana
---. Tämä on vaikuttanut itsetuntooni ja
olen ruvennut itsekin ajattelemaan
olevani huono/tarpeeton.”

”Jouduin henkisesti
epävakaan valmentajani kiusaa-
maksiksi. --- Hän saattoi huutaa ja solvata
minua --- ollessamme erimieltä ja kerran
hän huusi minulle julkisesti muiden --- ollessa
läsnä. --- Tapahtumat herättivät häpeää,
tunsin itseni nöyryytetyksi ja harjoi-
tuksiin meno ahdisti.”

2.2 Fyysinen kiusaaminen

Fyysistä kiusaamista oli kokenut kaksi naista. Fyysistä kiusaamista kysyttiin väittämällä ”Oletko kokenut fyysistä kiusaamista? Fyysinen kiusaaminen on kehollisen koskemattomuuden loukkaamista. Esim. lyöminen, potkiminen, töniminen, kamppaaminen, esineillä heittäminen, hiuksista vetäminen”.

”Minua vanhempi tyttö joukkueestani oli jostain syystä leirillä keksinyt että minun nukkuessa selkääni voi lyödä avokämmenellä ja saman leirin aikana juosta vyön kanssa lyömään kerran kättäni jolla suojasin itseäni. Emme olleet riidelleet mistään vaan teki tämän omaa tylsyyttään päähänpistona. Olin tällöin yläasteella.”

”Edellisessä seurassani yhdellä [urheilijalla] oli tapana läpsiä muita jos he eivät suoriutuneet tarpeeksi hyvin.”

Molemmissa tapauksissa fyysistä kiusaamista oli koettu joukkue- tai seurakaverin toimesta. Tapauksista toinen oli tapahtunut useampi vuosi sitten ja toinen vastaaja ei osannut sanoa kiusaamisen ajankohtaa. Kummankaan henkilön kohdalla kiusaaminen ei jatkunut enää.

2.3 Kiusaaminen somessa, netissä tai puhelimesta

Kiusaamista somessa, netissä tai puhelimesta oli kyselyn perusteella kokenut 27 henkilöä. Asiaa selvitettiin väittämällä ”Oletko kokenut kiusaamista somessa, netissä tai puhelimesta? Esim. epäasialliset puhelut, some-kommentointi, viestittely”. **Kiusaaminen oli kohdistunut pääasiassa naisiin (19 vastaajaa).** Miesvastaajista kiusaamista oli kokenut kolme

ja muunsukupuolisista kaksi henkilöä. Kolme kiusaamista kokenutta ei halunnut paljastaa sukupuoltaan. Alaikäisistä vastaajista kiusaamista oli kokenut yksi henkilö ja valmentajista neljä. **Lajeittain tarkasteltuna kiusaamista somessa, netissä tai puhelimesta ilmeni selkeästi eniten Roller Derbyssä (22 vastausta).**

Sukupuoli	
Nainen	19
Mies	3
Muu	2
En halua vastata	3
Laji	
Pikaluiستelu	5
Roller Derby	22
Rullaluiستelu	0
Ikä	
Täysi-ikäinen	26
Alaikäinen	1

Virtuaalisessa ympäristössä tai puhelimitse tapahtuva kiusaaminen ilmeni eniten jatkuvana häiritsevänä viestittelynä ja epäasiallisina viesteinä. Vastausten perusteella useat eri henkilöt olivat kokeneet tämänkaltaista toimintaa. Seuraavaksi yleisin kiusaamisen muoto tässä teemassa oli sosiaalisessa mediassa tapahtuva epäasiallinen kommentointi ja kirjoittelu. Lisäksi vastaajat olivat kokeneet ahdistavia puheluita, uhkailua tai kiristämistä somessa tai puhelimesta sekä luottamuksellisen tiedon levittämistä edellä mainituissa kanavissa.

Eniten kiusaamista oli koettu valmentajan tai muun henkilön¹² toimesta. Lisäksi kiusaamista oli koettu urheilijoiden, joukkuekaverin, joukkueen vastuuhenkilön ja vapaaehtoistyöntekijän taholta. Vastauksista oli havaittavissa, että vastaajat

puhuivat samoista henkilöistä eri rooleissa. Esimerkiksi toiselle henkilölle sama kiusaaja saattoi olla valmentaja ja toiselle vapaaehtoistyöntekijä. Selkeästi suurimmassa osassa tapauksia kiusaaja oli ollut miespuolinen henkilö.

Kiusaamiskokemukset ajoittuivat pääasiassa viimeisen kahden vuoden ajalle. Pisimmät kiusaamiskokemukset olivat neljän vuoden mittaisia jaksoja, joistakin tapauksista oli kulu- nut aikaa jo yli kymmenen vuotta. Kaksi henkilöä koki kiusaamista tällä hetkellä ja kuusi koki uhkaa siitä, että kiusaaminen toistuisi. Vastaajat olivat kokeneet kiusaamisen ahdistavaksi ja yksi henkilö kertoi myös lopettaneensa lajin harrastamisen tämän vuoksi. Myös toisen henkilön kohdalla kiusaaminen oli vaikuttanut lopettamispäätökseen.

¹² Henkilöistä ei annettu vastauksissa muita lisätietoja kuin nimi.

"[Henkilön nimi] somekäyttäytyminen on todella törkeää. Ahdistelua, spämmäämistä, luottamuksellisten viestien levittelyä, screenshotsilla kiristämistä."

Paljon viestejä ja puheluita, kommentointia kuviin ja päivityksiin, yhteisessä ryhmässä pilkkaaminen."

"Puhelija kesken työpäivän, painostusta, kiristämistä ja puhelinkeskustelujen nauhoitamista myöhemmä käyttöä varten ---."

"Valmentajan kanssa olevat puhelut ovat niin ahdistelevia että vaikka olisin yksin kotona en välttämättä vastaa, sillä en tiedä mistä "tuulee" ja millä tuulella hän on. Hän voi ruveta valittamaan minulle puhelimessa että olen hänen mielestään liian painava. Se on todella ahdistavaa."

"Entinen päävalmentajamme oli tunnettu Facebookin Messenger-viesteistään, joissa hän hyökkäsi kulloinkin kohteenaan olevan henkilön kimppeun täysin ylettömästi ja vailla minkäänlaista suhteellisuudentajua. Kritisoin joskus hänen tekemänsä ratkaisua treenien yhteydessä, jonka jälkeen hän kohdisti hetkellisesti kiukunsa minuun. Hän lähetti lukuisia pitkiä viestejä, joissa hän muun muassa nimitteli minua ja arvosteli kritiikkiäni monin sanoin ja osin myös täysin asiattomin ilmauksin. Hän myös kosti mm. valmentamismenetelmiensä kohdistuvan kritiikin ---. Hän manipuloi, piinasi, solvasi ja kiusasi monin tavoin ---."

2.4 Epäsuora kiusaaminen

Kyselyn perusteella epäsuoraa kiusaamista oli kokenut yhteensä 45 henkilöä. Epäsuoraa kiusaamista selvitettiin kyselyssä väittämällä "Oletko kokenut epäsuoraa kiusaamista? Esim. selän takana juoruamista, huhujen levittämistä, ryhmän ulkopuolelle sulkemista". Epäsuoraa kiusaamista oli kokenut

28 naista ja 11 miestä. Kiusatuista muunsukupuolisia oli kaksi ja neljä kiusattua ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Alaikäisistä vastaajista viisi ja valmentajista seitsemän oli kokenut epäsuoraa kiusaamista. Epäsuoraa kiusaamista kokeneiden määrä oli sama (22) pikaluistelussa ja Roller Derbyssä.

Sukupuoli	
Nainen	28
Mies	11
Muu	2
En halua vastata	4
Laji	
Pikaluistelu	22
Roller Derby	22
Rullaluistelu	1
Ikä	
Täysi-ikäinen	40
Alaikäinen	5

Vastausten perustella yleisin epäsuoran kiusaamisen muoto oli selän takana puhuminen, juoruaminen tai mustamaalaus. Monet olivat kokeneet myös ryhmän ulkopuolelle sulkemista tai jättämistä. Lisäksi yksittäisistä henkilöistä oli levitetty henkilökohtaisia asioita tai huhuja. Epäsuoraan kiusaamiseen olivat syyllistyneet etenkin valmentajat, mutta myös joukkue-, seura- tai harjoituskaverit. Kiusaamista oli koettu myös lajin parissa toimivien tausta- tai toimihenkilöiden, urheilijoiden tai muiden henkilöiden toimesta.¹³ Suurin osa tapauksista oli tapahtu-

nut viimeisen kahden vuoden aikana. Muutama vastaaja oli kokenut pitkäaikaista, vuosia kestänyttä kiusaamista. Kymmenen henkilöä kertoi kokevansa kiusaamista tällä hetkellä ja 11 koki uhkaa kiusaamisen toistumisesta. Kahdeksan vastaajaa ei halunnut tai osannut kertoa jatkuuko kiusaaminen edelleen. Kiusatut olivat kokeneet epäsuoran kiusaamisen seurauksena etenkin ärtymystä, itsetunnon alenemista sekä ahdistusta. Yksi valmentaja kertoi harkinneensa valmennustyön lopettamista kiusaamisen takia.

¹³ Henkilöistä ei annettu vastauksissa muita lisätietoja kuin nimi

"Kiusaajat ovat onnistuneet manipuloinnilla saamaan muita puolelleen niin, että asemani joukkueessa on kärsinyt. Minua mustamaalattu sekä joukkueen sisällä että ulkopuolella. Jotkut ovat myöhemmin tulleet sanomaan, etteivät tajunneet sen olleen kiusaamismielessä sanottua. Olen tuntenut itseni hyvin ulkopuoliseksi ja ajoittain myös järkyttyneeksi, kun tietyt asiat ovat tulleet ilmi."

"Esimerkiksi päävalmentaja puhuu selän takana toisille urheilijoille pahaa. Se tuntuu aika pahalta, kun kuitenkin itse yrittää parhaansa. Paskan puhuminen ei tee meistä ainakaan parempia urheilijoita."

"Ryhmän ulkopuolelle sulkemista tapahtui seurassamme jatkuvasti, eikä pelkästään minulle."

"Koin itse jääväni ulkopuoliseksi, kukaan ei kohdannut tai moikannut vaikka kävi treeneissä...."

"Tuntui siltä että oli pelkkä vitsi. Selän takaa saattoi kuulla välillä, kun se tiedä mitään, miten se ei oo vielä tappanut itseään. Kyllä mä tiesin jo ennen muita koska minähän se kohde olin ja heikkohan se on joka itsensä tappaa, siksi en niin tee."

2.5 Kiusaamisen havaitseminen

Kiusaamista oli havainnut tai kuullut yhteensä 111 vastaajaa. Kiusaamisen havaitsemista selvitettiin väittämällä "Oletko havainnut kiusaamista tapahtuneen jollekin toiselle tai onko joku kertonut sinulle kokeneensa sitä lajisi parissa? Ks. yltä kiusaamisen eri muotoja". **Kiusaamista havainneista henkilöistä naisia oli määrällisesti ja suhteellisesti eniten, 81.**

Miehistä kiusaamista oli havainnut 18, muunsukupuolisista viisi ja seitsemän kiusaamista havainnutta vastaajaa ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Alaikäisistä kiusaamista oli havainnut viisi vastaajaa ja valmentajista 11. **Lajeittain selkeästi eniten kiusaamishavaintoja oli Roller Derbyssä (90 havaintoa).**

Sukupuoli	
Nainen	81
Mies	18
Muu	5
En halua vastata	7
Laji	
Pikaluistelu	21
Roller Derby	90
Rullaluistelu	0
Ikä	
Täysi-ikäinen	106
Alaikäinen	5

HAVAITUT KIUSAAMISTAPAUKSET LUOKITELTIIN SEURAAVASTI (suluissa vastausten määrä¹⁴):

- Henkinen väkivalta (45)
- Fyysinen kiusaaminen (1)
- Kiusaaminen somessa, netissä tai puhelimessa (21)
- Epäsuora kiusaaminen (55)
- Kiusaamisen muoto epäselvä (22)

¹⁴ Vastausten määrä ylittää kiusaamista havainneiden määrän (111), koska osa vastaajista oli havainnut useita kiusaamisen muotoja.

Havaintojen tulokset olivat samansuuntaisia kiusaamisen kokemusten kanssa. Eniten havaintoja oli epäsuoraan kiusaamiseen ja henkiseen väkivaltaan liittyen. Lisäksi vastaajat olivat havainneet myös virtuaalisessa ympäristössä tai puhelimitse tapahtunutta kiusaamista sekä fyysistä kiusaamista (yksi vastaus). Kaikista vastauksista ei pystytty tulkitsemaan, minkälaista havaittu tai kuultu kiusaaminen oli ollut (kiusaamisen muoto epäselvä, 22 vastausta). Näissä vastauksissa kuitenkin kerrottiin selkeästi jonkinlaisesta kiusaamiseen liittyvästä havainnosta.

Kiusaamiseen olivat vastaajien mukaan syyllistyneet eniten miespuoliset valmentajat. Lisäksi kiusaamiseen olivat syyllistyneet seuran jäsenet, joukkue- tai harjoituskaverit, muut urheilijat tai henkilöt ja seuran tai liiton toimihenkilöt.

Vastaajista 20 ei osannut kertoa, kuka kiusaamiseen oli syyllistynyt tai se ei tullut annetusta vastauksesta ilmi. Havaitut kiusaamistapaukset sijoittuivat ajallisesti pääasiassa viimeisen neljän vuoden ajalle. Osa vastauksista sijoittui myös useampien vuosien päähän. Jotkut vastaajat kertoivat havainneensa useita vuosia kestänyttä kiusaamista. Vastanneista henkilöistä 20 ei osannut kertoa havaitsemansa kiusaamisen ajankohtaa.

On syytä ottaa huomioon, että pelkistä havainnoista tai kuulluista tapauksista ei voida tehdä yhtä pitkälle meneviä johtopäätöksiä kuin koetuista kiusaamistapauksista. Kyselyssä kerrotut havainnot kuitenkin vahvistavat kerrottuja kokemuksia kiusaamisesta. Useat havainnot liittyivät selkeästi samoihin kiusaamistapauksiin, joista muut vastaajat olivat myös omakohtaisesti kertoneet.

"Epäasiallisia kommentteja treeneissä. Alentavaa puhetta henkilön kyvyistä ja taidoista. "Ei susta ole siihen." "Kyllä joku parempi vie sun paikan joukkueessa." Selän takana arvostelua ja ruotimista."

"Kuulin erään henkilön (valmentajan) ottaneen aina jonkun silmätikukseen, jolle puhui alentavasti, lyttävästi ja tilanteeseen nähden liian hyökkäävästi. Kerran todistin tällaista "palautteenantohetkeä" sivusta. Kuulemani mukaan useampi henkilö oli poistunut treeneistä itkien ennen aikojaan tämän takia. Samaten olen kuullut joidenkin kokeneempien [urheilijoiden] kommentoineet uudempien suorituksia treeneissä ylimielisesti ja vähättelevästi, jopa siinä määrin että uudempi [urheilija] on poistunut treeneistä mielensä pahoittaneena ennen treenien päättymistä."

"Selän takana puhuminen, ilkeä kommentointi, porukan ulkopuolelle jättäminen ja huhujen levittäminen."

"Entinen päävalmentajamme hyökkäili --- henkilöiden kimppuun lähinnä eri verkkokanavissa lukuisin pitkin viestein, joissa hän käytti henkilökohtaisuuksiin menevää arvostelua ja oli täysin kohtuuton ja suhteellisuudentajuton. Kyseinen henkilö manipuloi, piinasi ja kiusasi monin tavoin lukuisia [henkilöitä] ---."

"Miesvalmentajien käytös: [urheilijoiden] haukkumista selän takana, nöyryyttämistä muiden edessä, valta-aseman väärinkäyttöä. Miesvalmentajan primitiivisiä raivokohtauksia ---, kohdistuvat usein [urheilijoihin] tai toimitsijoihin."

2.6 Kiusaamisen seuraukset ja kiusaamiseen puuttuminen

Kyselyn perusteella kiusaamista oli kokenut yhteensä 71 henkilöä. Tulosten perusteella vastaajien kokemukset kiusaamisen seurauksista vaihtelivat. Kyselyssä kiusaamisen psykologisia

seurauksia selvitettiin monivalintakysymyksellä ”*Koitko tapahtuneen johdosta jotain seuraavista? Voit merkitä useita*”.

VASTAUSVAIHTOEHTOINA TÄHÄN KYSYMYKSEEN OLIVAT:

- Masentuneisuus
- Ahdistus
- Ärtymys
- Paniikkikohtaukset
- Itsetunnon aleneminen
- Tunsin itseni haavoittuvaiseksi
- Univaikeudet
- Vaikeudet urheilussa
- Vaikeudet ihmissuhteissa
- Joku muu, mikä
- Ei mikään edellisistä
- En osaa sanoa
- Tapahtunut ei vaikuttanut minuun

Kaikkia kysytyjä seurauksia oli koettu. Eniten kiusatut olivat kokeneet ärtymystä, ahdistusta, itsetunnon alenemista ja vaikeuksia urheilussa. Muutamaaan vastaajaan kiusaaminen ei ollut vaikuttanut mitenkään. Kaksi henkilöä kertoi lopettaneensa lajinsa harrastamisen ja yksi harkitsi valmennustyön lopettamista kiusaamisen takia. Yhden henkilön kohdalla kiusaaminen oli osittain vaikuttanut harrastuksen lopettamiseen. Suurin osa vastaajista oli kertonut kiusaamisesta eteenpäin, yleensä läheisille henkilöille. Harvat olivat kuitenkaan kertoneet kiusaamisesta sellaisille henkilöille, joilla olisi ollut suoraa

vaikutusvaltaa kiusaamistapauksiin.¹⁵ Lopputulokset olivat olleet vaihtelevia niissä tapauksissa, joissa kiusaamisesta oli kerrottu jollekin luottamustaholle, kuten valmentajalle tai liiton toimihenkilölle. Vain muutamassa vastauksessa kiusaamisen kerrottiin loppuneen kertomisen jälkeen. Osa vastaajista kertoi, että heidän kertomaansa oli suhtauduttu vähätellen tai siten, ettei asialle ollut osattu tehdä mitään. Jotkut vastaajat eivät olleet kertoneet kiusaamisesta kenellekään, sillä he pelkäsivät kiusaamisen pahentuvan tai eivät uskoneet, että kertomisella olisi mitään vaikutusta.

”Kerroin ensin treenikavereille ja kun samaa tapahtui monelle, valmennukselle ja treenikoordinaattorille suullisesti, viesteissä ja palautekaavakkeen kautta. Mitään ei muuttunut paitsi valmennuksen suhtautuminen asiasta kertoneisiin. Sain myöhemmin tietää (näin viestit) joukkuevalinnassa käydystä keskustelusta, jossa palautteen näennäisen avoimesti vastaan ottanut vastuuhenkilö vähätteli kiusaamista ja siitä kertoneita, koska tietty kiusaaja haluttiin nostaa ylemmän joukkueeseen.”

”Kerroin [kiusaamisesta] hyvälle ystävälle ja keskustelimme hänen kanssa.”

”Asiasta on yhteisesti joukkueen kesken keskusteltu ja etsitty ratkaisua. Valmentajan toiminnasta mainittiin hänelle itselleen ja asiasta keskusteltiin, asia korjaantui keskustelun myötä.”

”En kertonut enään jatkossa koska se ei ole helpottanut yhtään. Kertominen on tuonut vain masennusta ja ahdistusta muille ihmisille, joten olen yrittänyt pitää itseni positiivisena ja muut tiedottomina siitä mitä olen joutunut käymään läpi elämässäni.”

”Olen kertonut, mutta yleensä pelko on estänyt asioihin puuttumisen. Kiusaajat ovat olleet yleensä jollain tapaa korkeammassa asemassa.”

¹⁵ Näillä henkilöillä tarkoitetaan lajin sisäisiä henkilöitä, kuten valmentajia ja heidän esimiehiään tai muita seuran tai liiton vastuuhenkilöitä.

3 URHEILIJOIDEN JA VALMENTAJIEN KOKEMA SEKÄ HAVAITSEMA HÄIRINTÄ

Kyselyyn vastanneista urheilijoista ja valmentajista (n=272) yhteensä 64 (24 prosenttia) oli kokenut tai havainnut seksuaalista tai sukupuolista häirintää (Taulukko 6). Häirintää oli kokenut 27 (10 prosenttia) ja havainnut 54 (20 prosenttia). Kuusi henkilöä vastasi kokeneensa useampaa kuin yhtä häirinnän muotoa, eli he olivat joutuneet kokemaan häirintää monimuotoisesti (ks. Taulukko 7). Sukupuolittain tarkasteltuna naiset olivat kokeneet (19 vastausta) ja havainneet (41 vas-

tausta) häirintää eniten. Miesvastaajista häirintää oli kokenut neljä henkilöä. Muunsukupuolisista vastaajista häirintää oli kokenut kaksi. Kaksi häirintää kokenutta ei halunnut paljastaa sukupuoltaan. Lajeittain häirintää oli koettu suhteellisesti eniten pikaluistelussa (seitsemän vastausta) ja havaittu eniten Roller Derbyssä (49 henkilöä). Alaikäisistä vastaajista häirintää oli kokenut kaksi, kuten myös valmentajista.

	Vastaajia	Kokenut tai havainnut häirintää	Kokenut häirintää	Havainnut häirintää
Sukupuoli				
Nainen	187	47 (25 %)*	19 (10 %)	41 (22 %)
Mies	63	8 (13 %)	4 (6 %)	4 (6 %)
Muu	12	6	2	6
En halua vastata	10	3	2	3
Laji				
Roller Derby	199	54 (27 %)	19 (10 %)	49 (25 %)
Pikaluistelu	64	9 (14 %)	7 (11 %)	4 (6 %)
Rullaluistelu	9	1	1	1
Ikä				
Täysi-ikäinen	263	61	25	52
Alaikäinen	9	3	2	2
Urheilija/valmentaja				
Urheilija	247	60	25	50
Valmentaja	25	4	2	4
Yhteensä	272	64 (24 %)	27 (10 %)	54 (20 %)

Taulukko 6. Häirintäkokemukset ja -havainnot sukupuolen, lajin, iän ja urheilijoiden sekä valmentajien mukaan. *Suhteessa muuttujien (=sukupuoli, laji, ikä, urheilija/valmentaja, vastaajat yhteensä) vastaajamääriin.

HÄIRINNÄN MUODOT

Häirintää selvitettiin kyselyssä kahdella väittämällä, jotka olivat: "Oletko kokenut häirintää? Esim. seksuaalista vihjailua, epäasiallista vitsailua, epätoivottua koskettelua tai ahdistelua, ominaisuuksien vähättelyä sukupuolen vuoksi, sukupuoleen tai sen ilmaisuun liittyvää halventamista, sukupuoleen liittyvää syrjintää" ja "Oletko havainnut häirintää tapahtuneen jollekin

toiselle tai onko joku kertonut sinulle kokeneensa sitä lajisi parissa?" Annettujen vastausten perusteella koettu häirintä oli ollut pääasiassa seksuaalista häirintää (20 henkilöä). Sukupuolista häirintää oli kokenut yhdeksän henkilöä. Seksuaalista tai sukupuolista häirintää oli havainnut yhteensä 54 vastaajaa¹⁶.

Häirintäkokemusten erittely	Henkilöä
Kokenut seksuaalista häirintää	14
Kokenut useita seksuaalisen häirinnän muotoja	3
Kokenut sukupuolista häirintää	6
Kokenut seksuaalista ja sukupuolista häirintää	3
Koetun häirinnän muoto epäselvä	1
Yhteensä	27

Taulukko 7. Häirintäkokemusten erittely.

¹⁶ Havaitun häirinnän muodoista tietoa kattavammin luvussa 3.3.

3.1 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalista häirintää oli kokenut yhteensä 20 henkilöä. Eniten seksuaalista häirintää olivat kokeneet naisvastaajat (14). Muunsukupuolisista häirintää¹⁷ oli kokenut kaksi vastaajaa, kuten myös miehistä. Kaksi seksuaalista häirintää kokenutta ei

halunnut kertoa sukupuoltaan. Alaikäisistä vastaajista häirintää oli kokenut kaksi henkilöä ja valmentajista yksi. Lajeittain seksuaalista häirintää oli koettu Roller Derbyssä (14 henkilöä), pikaluistelussa 5 (henkilöä) ja rullaluistelussa (yksi henkilö).

Sukupuoli	
Nainen	14
Mies	2
Muu	2
En halua vastata	2
Laji	
Pikaluistelu	5
Roller Derby	14
Rullaluistelu	1
Ikä	
Täysi-ikäinen	18
Alaikäinen	2

Seksuaaliseen häirintään olivat syyllistyneet pääasiassa valmentajat. Lisäksi häirintää oli koettu joukkuekavereiden, muiden urheilijoiden, muiden henkilöiden, katsojan, toimitsijan, toimihenkilön, erotuomarin ja seuran jäsenen toimesta. Suurin osa häiritsijöistä oli miehiä, mutta aineistossa esiintyi myös naispuolisia häiritsijöitä. Seksuaalisen häirinnän tapaukset olivat tapahtuneet ajallisesti vaihtelevasti: lähes puolet tapauksista oli tapahtunut viimeisen neljän vuoden aikana ja

liki puolet yli neljä vuotta sitten. Yksi vastaaja kertoi häirinnän jatkuneen kahdeksan vuotta. Tällä hetkellä häirintää koki yksi vastaaja. Kuusi vastaajaa kertoi kokevansa uhkaa seksuaalisen häirinnän toistumisesta. Suurin osa vastaajista oli kokenut seksuaalisen häirinnän kokemukset ahdistaviksi, mutta kahden vastaajan mukaan seksuaalinen häirintä ei ollut vaikuttanut heihin. Yksi vastaaja kertoi häirinnän vaikuttaneen harrastuksen lopettamispäätökseen.

KYSELYYN ANNETTUJEN VASTAUSTEN PERUSTEELLA SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN KOKEMUKSET LUOKITELTIIN SEURAAVASTI (suluissa annettujen vastausten määrä¹⁸):

- Sanallinen seksuaalinen häirintä (10)
- Fyysinen seksuaalinen häirintä (9)
- Sanaton seksuaalinen häirintä (5)

SANALLINEN SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Yleisin seksuaalisen häirinnän muoto oli sanallinen seksuaalinen häirintä (kymmenen vastausta), joka ilmeni vastauk-

sisssa esimerkiksi seksuaalisena vihjailuna, seksuaalissävyytteisinä vitseinä ja epäasiallisina kysymyksinä.

"Minulta kysyttiin --- useamman kerran epäasiallisia kysymyksiä liittyen sukuelimiini. Minuun myös viitattiin usein väärällä sukupuolella, joka tuntui erittäin pahalta ---."

"Sukupuoleen perustuvaa häirintää turnauksessa. [Urheilijoista] puhuminen rintojen koon mukaan, seksistinen "huumori" ja anekdootit, samaan suihkutilaan "eksyminen vahingossa"."

"--- Eräs henkilö "vitsaili" tulevansa kuvaamaan [kilpailu]tapahtumaan jotta saisi ns. "runkkumatskua"---."

"Verbaalista seksuaalissävyytteistä vihjailua."

¹⁷ Tässä luvussa (3.1) häirinnällä tarkoitetaan vain seksuaalista häirintää.

¹⁸ Annettujen vastausten määrä ylittää seksuaalista häirintää kokeneiden määrän, koska osa vastaajista oli kokenut useita seksuaalisen häirinnän muotoja.

FYYSINEN SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Lähes yhtä yleistä sanallisen seksuaalisen häirinnän kanssa oli fyysinen seksuaalinen häirintä (yhdeksän vastausta).

Fyysinen seksuaalinen häirintä ilmeni vastauksissa epätoivot-

tuna kosketteluna tai suuteluna sekä vakavimmissa tapauksissa seksuaalisena kaltoinkohteluna tai väkivaltana.

"Joukkuekaveri muuttui yhtäkkiä painostavaksi ja liimautuneeksi minuun. Tilanne eskaloitui kun yritin selvittää asiaa hänen kanssaan, etten ole kiinnostunut hänestä muuten kuin kaverina: hän kosketteli alapäästäni ilman lupaa ja kielloistani huolimatta. Jouduin perääntymään muutamaan otteeseen, että se loppui. Kun yritin poistua tilanteesta, hän painoi minut tiskipöytää vasten eikä päästänyt pois, vaikka vaadin. Hän hengitti korvaani ja tuijotti jonkin aikaa, kunnes pääsin pois. Hän yritti jatkuvasti lähelleni ja keskelle keskusteluja, jos puhuin muille ja jouduin jatkuvasti välttelemään häntä."

"Illanvietossa takapuolelle läppäisy. Hämmäntävä tilanne, mutta ei jäänyt itseäni onneksi enempää vaivaamaan."

"Lähentely ja kiinnipitäminen asentojen korjaus aiheutti fyysistä kipua. Ahdistavaa ja se sattuu."

"koskettelua kotibileissä ilman lupaa, ja yllättäen...yrittänyt suudella useamman kerran yllättäen... ehdottelua muille."

SANATON SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Sanatonta seksuaalista häirintää oli kokenut yhteensä viisi henkilöä. Se ilmeni vastauksissa epäasiallisena toimintana,

kuten samaan suihkutilaan tulemisena¹⁹, seksuaalisesti vihjailevina eleinä tai tuijottamisena.

"Valmentaja avautui ihastuneensa vapaa-ajalla sekä hänen katse tuntui ikävältä treeneissä sen jälkeen. Epämiellyttävää ja vaivaannuttavaa."

"--- sormilla vihjailua ---."

"Olen havainnut, että naisia on pidetty jollain tapaa alempiarvoisina miesvalmentajan toimesta. Epäilen myös joutuneeni kiusaamisen kohteeksi, koska en suostunut seksiin miesvalmentajan kanssa."

¹⁹ Ks. sanallisen seksuaalisen häirinnän sitaattit edeltä.

3.2 Sukupuolinen häirintä

Sukupuoleen perustuvaa häirintää oli kokenut yhteensä yhdeksän vastaajaa. Häirintää kokeneista²⁰ naisia oli kuusi ja miehiä kaksi. Yksi vastaaja ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Kaikki sukupuolista häirintää kokeneet vastaajat olivat

täysi-ikäisiä. Kahdeksan urheilijan lisäksi joukossa oli myös yksi valmentaja. **Lajeittain sukupuolista häirintää oli koettu Roller Derbyssä (seitsemän vastausta) ja pikaluistelussa (kaksi vastausta).**

Sukupuoli	
Nainen	6
Mies	2
Muu	0
En halua vastata	1
Laji	
Pikaluistelu	2
Roller Derby	7
Rullaluistelu	0
Ikä	
Täysi-ikäinen	9
Alaikäinen	0

Sukupuolista häirintää oli koettu seuran jäsenen, erotuomarin, joukkuekaverin, valmentajan, yleisöön kuuluneen henkilön ja muun henkilön toimesta. Vastuksista ei selvinnyt häirintään syyllistyneiden sukupuolia. Häirintä ajoittui vaihtelevasti. Osa vastaajista oli kokenut häirintää viimeisen kahden vuoden aikana ja osa yli neljä vuotta sitten. Pisimmillään häirintä oli kestänyt neljän vuoden ajan. Tällä hetkellä häirintää koki yksi henkilö ja uhkaa häirinnän toistumisesta koki kolme henkilöä. Vastaajat olivat kokeneet häirinnän takia ahdistusta, ärtymystä

ja itsetunnon alenemista. Yhden vastaajan kohdalla häirintä oli vaikuttanut harrastuksen lopettamispäätökseen. Sukupuolinen häirintä oli ollut pääasiassa sanallista. Se ilmeni vastauksissa esimerkiksi kykyjen ja ominaisuuksien vähätylynä sukupuolen takia ja seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoleen kohdistuvina, alentavina vitseinä. Lisäksi yksi vastaaja oli kokenut syrjintää sukupuolensa ja toinen puolestaan seksuaalisen suuntautumisensa perusteella.

"Kykyjen ja ominaisuuksien vähättelyä sukupuolen sekä hiusten värin takia."

"Sukupuoleen liittyvää vähättelyä on ollut melkein koko uran ajan."

"Sukupuolesta johtuvaa väheksymistä."

"Vihjailua omasta seksuaalisuuntauksesta vitsein muodossa pukukopissa, mutta en kokenut sitä soveliaaksi joukkueläiseltäni ja valmentajaltani, vaikka uskon että he eivät ymmärtäneet asiaa tunkeilevana. Sukset meni viimeistään tässä vaiheessa ristiin heidän kanssaan."

"Minun mielipidettäni ei oteta huomioon, sillä olen naisissa vastakkaista sukupuolta olevan ihmisen kanssa. Olen bi, mutta en kuulemma mahdu "sateenkaaren alle". Tällä vedotaan siihen että en voi tietää miltä muista tuntuu, ja minulta ei kysytä mitään eikä oteta mitenkään huomioon. Treeneissä en saa puheenvuoroa sillä "minulla on heterona muitakin paikkoja joissa olla"."

²⁰ Tässä luvussa häirinnällä tarkoitetaan sukupuolista häirintää.

3.3 Häirinnän havaitseminen

Seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää oli havainnut tai kuullut tapahtuneen yhteensä 54 henkilöä. Seksuaalista häirintää oli havainnut 34 ja sukupuolista häirintää seitsemän henkilöä. Osassa vastauksia (16) havaitun häirinnän muoto jäi epäselväksi.²¹ Vastausten määrä (57) ylittää häirintää havainneiden henkilöiden määrän, koska osa vastaajista oli havainnut useampia häirinnän muotoja. **Selkeästi**

eniten häirintään liittyviä havaintoja oli naisvastaajilla (41). Muunsukupuolisista häirintää oli havainnut kuusi ja miehistä neljä. Kolme häirintää havainnutta ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Alaikäisistä vastaajista kaksi ja valmentajista neljä oli havainnut häirintää. **Suurin osa havainnoista painottui Roller Derbyyn (49 vastausta).**

Sukupuoli	
Nainen	41
Mies	4
Muu	6
En halua vastata	3
Laji	
Pikaluistelu	4
Roller Derby	49
Rullaluistelu	1
Ikä	
Täysi-ikäinen	52
Alaikäinen	2

Havaintojen perusteella häirintää oli koettu eniten valmentajilta. Hieman yllättäen (suhteessa muuhun aineistoon) lähes yhtä usein havaittu häiritsijä oli ollut lajin erotuomari. Lisäksi häirintää oli havaittu tai kuultu tapahtuneen myös muun urheilijan tai henkilön, joukkuekaverin, katsojan, vapaaehtois-työntekijän, seuran jäsenen ja toimitsijan toimesta. Vastaus-

ten perusteella häiritsijä oli ollut useimmiten miespuolinen henkilö, mutta joissain tapauksissa myös nainen. Suurin osa havainnoista ajoittui viimeisen kolmen vuoden ajalle. Muutama tapaus oli tapahtunut yli kolme vuotta sitten. Vastaajista 13 ei osannut kertoa havaintonsa ajankohtaa.

HAVAINNOT SEKSUAALISESTA HÄIRINNÄSTÄ

Seksuaalista häirintää oli havainnut yhteensä 34 henkilöä (Taulukko 8). Eniten havaintoja oli sanallisesta seksuaalisesta häirinnästä (16 vastausta) ja fyysisestä seksuaalisesta häirinnästä (11 vastausta). Neljä vastaajaa oli havainnut sanatonta

seksuaalista häirintää. Kuuden vastauksen kohdalla ilmeni, että kyse oli seksuaalisesta häirinnästä, mutta havainnoista annettu lisätieto oli sen verran niukkaa, ettei kyseisiä havaintoja voitu luokitella tarkemmin.

Seksuaalisen häirinnän havaitseminen (n=34)	Myöntävät vastaukset
Sanallinen seksuaalinen häirintä	16
Fyysinen seksuaalinen häirintä	11
Sanaton seksuaalinen häirintä	4
Seksuaalisen häirinnän muoto epäselvä	6
Yhteensä	37

Taulukko 8. Seksuaaliseen häirintään liittyvät havainnot.²²Vastausten lukumäärä ylittää vastaajamäärän, koska osa vastaajista kertoi havainneensa useita seksuaalisen häirinnän muotoja.

Seksuaalisen häirinnän havainnot olivat yhteneväisiä kerrottujen häirintäkokemusten kanssa. Vastaajat olivat havainneet seksuaalissävyytteistä ja ei-toivottua kommentointia, vitsailua, koskettelua, vihjailua, lähentelyä, tuijottamista sekä fyysisen

itsemääräämisoikeuden rikkomista. Osa vastaajista oli havainnut useampia seksuaalisen häirinnän muotoja. Erityisen huolestuttavaa oli fyysisen häirinnän yleisyys vastauksissa.

²¹ Myös epäselvää häirinnän muotoa koskeissa vastauksissa annettiin häirintään viittaavia lisätietoja.

²² Taulukossa ei ole mukana niitä vastauksia, joista ei käynyt ilmi oliko häirintä ollut seksuaalista vai sukupuoleen perustuvaa (16 vastausta).

"--- Halvensi joidenkin kehoja seksuaalisin sanoin ja elein sekä ilmaisi välillä rasistisia mielipiteitään. Kehojen kommentointia, vastustusta käyttää pyydettyä pronominia, työttelyä ja perseen koskettamista ---tilanteeseen kuulumattomasti."

"Olen joskus kuullut saman lajin naisen kertoneen sanallisesta seksuaalisesta häirinnästä ja kisareissulla tapahtuneesta suorasta ehdottelusta."

"Toistuvaa lähentelyä valmentajan asemassa olevan toimesta urheilijaa kohtaan. Henkilö lähennellyt myös muita ja käyttänyt täten auktoriteettiasemaansa väärin. Uhrin ovat olleet melko tuoreita jäseniä. Tapausta käsiteltiin seuran hallituksessa asianomisen aloitteesta mutta asiaan suhtauduttiin joidenkin toimesta melko löyhästi, jopa vitsillä. Henkilö sai jatkaa valmentajan roolissa ja joukkueen jäsenenä, vaikka asianomainen toivoi toisin eikä selkeästi kokenut treenaamista turvalliseksi."

"Seksuaalista vihjailua ja tuijottamista kaikkien sukupuolten jakamassa pukuhuoneessa."

"Seuralle vapaaehtoistyötä tehnyt valokuvaaja ahdisteli seksuaalisesti monia seuran jäseniä, usein nuoria ja juuri aloittaneita, jotka eivät uskaltaneet kertoa asiasta. Toiminta oli järjettömää, eikä siihen puututtu, vaikka se oli tiedossa."

"Seurassamme ennen ollut henkilö kosketteli toista jäsentä seksuaalisvävytteisesti toistuvasti siitä huolimatta että tämä ei ilmaissut suostumustaan ja pyrki tilanteesta pois."

"Olen kuullut ja lukenut tapauksesta, jossa tuomari on häirinnyt [urheilijaa]. Kyseessä olivat sopimattomat, seksuaalisvävytteiset kommentit kasvotusten."

HAVAINNOT SUKUPUOLEEN PERUSTUVASTA HÄIRINNÄSTÄ

Sukupuolista häirintää oli havainnut tai kuullut yhteensä seitsemän henkilöä (Taulukko 9). Sanallista sukupuolista häirintää oli havainnut neljä henkilöä. Lisäksi vastaajat olivat

havainneet sanatonta sukupuolista häirintää (yksi vastaus), syrjintää sukupuolen perusteella (kaksi vastausta) sekä syrjintää seksuaalisen suuntautumisen perusteella (yksi vastaus).

Sukupuolisen häirinnän havaitseminen (n=7)	Myöntävät vastaukset
Sanallinen sukupuolinen häirintä	4
Sanaton sukupuolinen häirintä	1
Syrjintä sukupuolen perusteella	2
Syrjintä seksuaalisen suuntautumisen perusteella	1
Yhteensä	8

Taulukko 9. Sukupuoleen perustuvan häirinnän havainnot.²³ Vastausten lukumäärä ylittää vastaajamäärän, koska osa vastaajista kertoi havainneensa useita sukupuolisen häirinnän muotoja.

"Edellisessä joukkueessani pelasi transsukupuolinen nainen. Häneen viitattiin useampaan kertaan väärin pronominein. Joukkueen valmentajat ja johto puuttuivat kyllä asiaan, mutta pelaaja kertoi kohdanneensa epäasiallista käytöstä myös muissa tilanteissa ja muiden joukkueiden osalta."

"Toisen [urheilijan] sukupuolta/seksuaalista suuntautumista arvosteltu/kommentoitu sekä kritisoitu epäasiallisesti."

"Mieheni on kokenut alistamista ja nöyryyttämistä sukupuolensa ja seksuaalisen suuntautumisen takia. Hänen on eristetty eri keinoin."

"Vitsinä kerrottu halventava ja esinneellistävä kommentti vastakkaisen sukupuolen edustajan vartaloon liittyen."

²³ Ks. edellinen.

3.4 Häirinnän seuraukset ja häirintään puuttuminen

Häirintää oli kokenut kyselyssä yhteensä 27 henkilöä. Häirintää kokeiden vastaajien kokemukset häirinnän aiheuttamista seurauksista olivat vaihtelevia ja monimuotoisia. Kyselyssä häi-

rinnän seurauksia selvitettiin monivalintakysymyksellä ”*Koitko tapahtuneen johdosta jotain seuraavista? Voit merkitä useita*”.

VASTAUSVAIHTOEHTOINA TÄHÄN KYSYMYKSEEN OLIVAT:

- Masentuneisuus
- Ahdistus
- Ärtymys
- Paniikkikohtaukset
- Itsetunnon aleneminen
- Tunsin itseni haavoittuvaiseksi
- Univaikeudet
- Vaikeudet urheilussa
- Vaikeudet ihmissuhteissa
- Joku muu, mikä
- Ei mikään edellisistä
- En osaa sanoa
- Tapahtunut ei vaikuttanut minuun

Häirinnän kohteeksi joutuneet henkilöt olivat kokeneet häirinnän johdosta eniten ahdistusta ja ärtymystä. Lisäksi useat vastaajat olivat tunteneet olonsa haavoittuvaiseksi ja/tai kokeneet itsetunnon alenemista. Kahden vastaajan kohdalla häirintä oli vaikuttanut osittain harrastuksen lopettamispäätökseen, lisäksi yksi vastaaja kertoi syrjäytyneensä joukkuekavereistaan häirinnän vuoksi. Toisaalta viisi vastaajaa kertoi, ettei häirintä ollut vaikuttanut heihin lainkaan. Lähes kaikkiin edellä mainittuihin vaihtoehtoihin tuli vähintään yksi vastaus.

Koetusta häirinnästä oli kerrottu suurimmaksi osaksi vain läheisille henkilöille. Vain muutama vastaaja oli kertonut

häirinnästä jollekin vastuutaholle, kuten valmentajalle tai liiton toimihenkilölle. Suurin osa häirinnästä kertoneista ei ollut saanut apua tilanteeseensa. Merkittävä osa vastaajista ei ollut kertonut häirinnästä kenellekään. Syitä kertomattomuudelle oli useita. Osa vastaajista ei kokenut, että heidän kokemansa olisi ollut niin vakavaa, että siitä olisi kannattanut kertoa eteenpäin. Osa vastaajista oli puolestaan kokenut tapahtuneen noloksi ja häpeälliseksi, eikä sen vuoksi ollut halunnut puhua siitä. Vastausten perusteella muutamat vastaajat pelkäsivät, että lajin pienten piirien vuoksi heidän kokemansa tulisi julki, jos he kertoisivat siitä.

”En kertonut.

En jotenkin osannut tarttua siihen tapahtumahetkellä. Jälkeen päin en ole halunnut vetää huomiota siihen, sillä se ei ole kuitenkaan NIIN iso asia, yksittäinen tapahtuma. Myöskään peruskouluaikaiset vastaavista kertominen ei tuntunut auttavan, ja se vaikuttaa edelleen.”

”En [kertonut]. En kokenut tilannetta silloin niin ikäväksi että olisin halunnut siitä lähteä kertomaan.”

”[Kerroin] Satunnaisille joukkuekavereille, mutta pelko esti puuttumasta.”

”Kerroin siinä vaiheessa, kun huomasin häirinnän olevan toistuvaa ja kohdistuvan muihinkin. Ensimmäisen kerran ajattelin olevan ns. yhden kerran kännihölmöily eikä se juuri jäänyt vaivamaan minua. Kun häirintä alkoi toistua, henkilö otettiin puhutteluun ja kerrottiin ettei tällainen ole sopivaa eikä voi jatkua. Henkilö poistui tämän jälkeen seuratoiminnasta.”

”En [kertonut], ehkä vitsaillen. Tiedostan olevani todella alistunut seksuaaliseen häirintään sillä koen sitä jatkuvasti enkä halua tehdä itsestäni numeroa. Koen että pääsen helpommalla kun vaan annan olla.”

4 SELVITYKSEN PÄÄHAVAINNOT, TOIMENPIDESUOSITUKSET JA POHDINTA

SELVITYKSEN PÄÄHAVAINNOT:

1. Pikaluistelussa ja Roller Derbyssä esiintyy merkittävästi kiusaamista ja häirintää
2. Valmentajien epäasiallinen käytös on ollut laajamittaista
3. Vastaajilla useita fyysisen seksuaalisen häirinnän kokemuksia ja havaintoja
4. Epäasiallisesta käyttäytymisestä kertomisen kynnyks on ollut korkea, puuttumistarkoituksessa asiasta kertoneet eivät ole saaneet riittävästi tukea
5. Lajien yleisessä ilmapiirissä parannettavaa

Tämän selvityksen perusteella merkittävä osa Roller Derbyn ja pikaluistelun valmentajista ja urheilijoista on kokenut viime vuosien aikana kiusaamista tai häirintää.

Kyselyyn vastanneista (n=272) lähes puolet (131 henkilöä, 48 prosenttia) oli kokenut tai havainnut kiusaamista urheilu- tai valmennusuransa aikana. Kiusattujen joukossa oli henkilöitä, jotka olivat joutuneet useiden eri kiusaamismuotojen kohteeksi. Lisäksi muutama vastaaja oli kokenut useita vuosia kestänyttä, pitkäaikaista kiusaamista. Vastaajista 12 kertoi kokenensa kiusaamista tällä hetkellä ja 30 koki uhkaa kiusaamisen toistumisesta. Seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää oli kokenut tai havainnut lähes neljännes vastaajista (64 henkilöä, 24 prosenttia). Seksuaalisen häirinnän osalta huolestuttavaa oli etenkin itsemääräämisoikeutta rikkovan, fyysisen seksuaalisen häirinnän, yleisyys vastauksissa. Häirintää kertoi tällä hetkellä kokevansa kaksi henkilöä ja uhkaa häirinnän toistumisesta koki yhdeksän vastaajaa.

Epäasiallisesta käyttäytymisestä kertomisen kynnyks on ollut korkea. Puuttumistarkoituksessa asiasta kertoneet eivät ole saaneet riittävästi tukea. Suuri osa kiusaamista- ja häirintää kokeneista henkilöistä oli kertonut kohtaamastaan epäasiallisesta käytöksestä jollekin läheiselle, kuten kumppanille tai ystävälle. Sen sijaan kynnyks kertoa asiasta lajin sisällä, kuten valmentajalle tai heidän esimiehilleen, oli ollut korkea. Tämän vuoksi useat kiusaamis- ja häirintätapaukset olivat jääneet vain lähipiiriin tietoon. Niissä tapauksissa, joissa kaltoinkohdeltusta oli kerrottu eteenpäin lajin sisällä, oli menetelty vaihtelevasti. Osa vastaajista oli kohdannut vähättelyä tai heitä ei oltu osattu auttaa. Vain harvoissa tapauksissa kiusaamisesta tai häirinnästä kertominen oli johtanut epäasiallisen käytöksen loppumiseen. Etenkin häirinnästä kertominen oli ollut monelle vastaajalle vaikeaa, eikä siitä oltu uskallettu puhua leimaantumisen tai häpeän tunteen pelossa.

”Toivon, että saisimme [lajiin] selkeät suuntaviivat siitä, miten esimerkiksi häirintätapauksissa menetellään. Meillä ei ole tällä hetkellä mitään toimintaohjeita--.”

”En muista henkilöiden nimiä enää sillä tuosta on jonkin verran aikaa, ja tilanne ei ollut niinkään että joku tietty olisi kiusannut vaan yleinen ilmapiiri joukkueessa oli torjuva ja epäystävällinen. Osallisena olivat kuitenkin kaikki seuraan kuuluneet tahot valmennuksesta [urheilijoihin].”

”--- Usea oli kokenut ettei ole seuraan tervetullut ja että seurassa on hierarkia. ---”

”--- Kansani samaan aikaan lopetti monia ihmisiä masennuksen vuoksi, niitä jotka olivat ystävällisiä joukkuepelaajia. ---”

”Ilmapiiri on todella huono ja ahdistava. Koen olevani aina ylimääräinen ja ei-toivottu henkilö lajin keskuudessa.”

Kiusaamiseen ja häirintään ovat syyllistyneet eniten valmentajat. Valmentaja oli kyselyssä yleisin kiusaaja lähes kaikissa kiusaamisen muodoissa. Ainoastaan henkistä väkivaltaa ja fyysistä kiusaamista (vain kaksi vastausta) oli koettu enemmän joukkue- tai seurakaverin toimesta. Suuntaus oli sama myös häirinnässä. Seksuaalista häirintää oli koettu eniten valmentajilta ja myös suurin osa häirintää koskevista havainnoista liittyi valmentajiin. Vastausten perusteella epäasiallista käytöstä oli koettu eniten miespuolisilta valmentajilta. Muutamat vastaajat kertoivat myös naispuolisten valmentajien epäasiallisesta käyttäytymisestä.

Useat vastaajat ovat kokeneet tai havainneet itsemääräämisoikeutta rikkovaa, fyysistä seksuaalista häirintää.

Vastaajista 11 kertoi kokeneensa fyysistä seksuaalista häirintää. Lisäksi 11 vastaajaa kertoi havainneensa tai kuulleensa fyysistä häirintää tapahtuneen jollekin muulle. Useat kerrotut tapaukset olivat vakavia ja osa saattaa täyttää myös seksuaalirikosten tunnusmerkistöjä. Huomionarvoista on, että fyysinen seksuaalinen häirintä oli selvityksessä lähes yhtä yleistä kuin sanallinen seksuaalinen häirintä.

Selvityksessä mukana olleiden lajien ilmapiirissä vaikuttaa olevan parannettavaa. Aineistosta poistettiin analyysivaiheessa useita vastauksia, jotka eivät suoranaisesti liittyneet kiusaamiseen tai häirintään. Monissa näissä vastauksissa annettiin ymmärtää, että oman lajin yleisilmapiirissä on parannettavaa. Useat vastaajat kuvasivat lajinsa ilmapiiriin olevan ahdistava, ulossulkeva tai torjuva.

Toimenpidesuositukset Luisteluliitolle:

Kiusaamis- ja häirintätapauksiin tulee luoda yhtenäiset ja selkeät toimintamallit

Tämän selvityksen perusteella SUEK suosittelee, että Luisteluliitto laatii yhtenäiset toimintaohjeet liitto- ja seuratoiminnalle kiusaamis- ja häirintätapausten käsittelyyn. Hyviä malleja löytyy esimerkiksi Väestöliiton materiaalipankista (ks. alemmaa). Epäasialliseen käyttäytymiseen liittyvissä rikkomuksissa tulee tarvittaessa hyödyntää kurinpitosääntöjä.

Epäasiallisesta käytöksestä kertomisen kynnystä tulee madaltaa

Epäasiallisesta käytöksestä kertomista voidaan alentaa kehittämällä matalan kynnyksen väyliä siitä ilmoittamiseen. Yksi keino tähän on vastuuhenkilön nimeäminen. Vastuuhenkilön tulee olla myös lajin toimijoiden tiedossa. Käytöksestä voidaan kertoa myös Väestöliiton Et ole yksin -palvelussa tai SUEKin ILMO-palvelussa. Näistä kanavista voidaan tiedottaa esimerkiksi liiton verkkosivuilla. Tärkeää on, että jokaiseen kerrattuun tapaukseen suhtaudutaan vakavasti, ja että ne käsitellään yhdenmukaisesti.

Valmennusmenetelmistä tulee käydä keskustelua ja valmentajille tulee luoda malliohjeet

SUEK suosittelee, että Luisteluliitto laatii valmentajilleen malliohjeet epäasialliseen käyttäytymiseen liittyen. Lisäksi valmennuskäytännöistä tulee käydä keskustelua myös valmennusryhmien sisällä. On tärkeää, että urheilijat ja valmentajat sopivat käytännön pelisäännöistä myös yhdessä.

Tietoisuutta tulee lisätä koulutuksen keinoin

On tärkeää, että jokainen lajin parissa toimiva osaa tunnistaa ja kykenee puuttumaan epäasialliseen käytökseen. Tietoisuuden lisääminen kiusaamisesta ja häirinnästä sekä niihin liittyvistä torjuntakeinoista, ovat olennainen osa epäasiallisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyä. Tietoa voidaan jakaa koulutustilaisuuksien lisäksi esimerkiksi avoimissa keskustelutilaisuuksissa ja aktiivisella viestinnällä.

Fyysisen koskettamisen rajoihin tulee kiinnittää huomiota

Koskettaminen kuuluu osaksi urheilua ja sen tarkoituksena on usein turvallisuuden takaaminen, opastaminen, auttaminen tai kannustaminen. Koskettamisen rajoista on hyvä käydä keskustelua. Jokaisella urheilun parissa toimivalla on velvollisuus kysyä lupa toisen koskettamiseen sekä oikeus myös kieltäytyä kosketuksesta.

Epäasiallista käyttäytymistä tulee selvittää myös jatkossa

SUEK suosittelee, että Luisteluliitto selvittää epäasiallista käytöstä lajeissaan myös jatkossa. Näin saadaan luotettavaa tietoa siitä, miten epäasialliseen käyttäytymiseen on pystytty puuttumaan ja mitä vaikutuksia eri toimenpiteillä on mahdollisesti ollut.

"Meille ainakin toisissa treeneistä juuri aloitettuani lajin, niin kerrottiin, että minkäänlainen epäasiallinen kohtelu, häirintä tai muu kiusaaminen ei kuulu tähän lajiin. Mielestäni oli äärimmäisen hyvä, että asia nostettiin heti esille tiukasti, mutta asiallisesti."

"Seurassamme on tehnyt viime vuosina töitä asioiden edistämiseksi, ja nyt jäsenillä tuntuu olevan parempi käsitys siitä mikä on okei ja mikä ei. Koen että asioista puhutaan pienemmällä kynnyksellä, ja asioita tuodaan helpommin esille (pieniäkin, jos vaikka joku on sanonut jotain, minkä voi tulkita negatiivisena kommenttina). Avoimuus ja asioiden selvittäminen heti, jotta kaikki olisivat samalla sivulla, on tärkeää."

"Valmentajilla on suurimerkitys ilmapöyrissä ja esimerkin antamisessa, siksi niiden käyttäytymiseen on tärkeä puuttua."

"Seurassamme on ollut tilanne, jossa jotkut jäsenet kokivat valmentajan käytöksen epämukavaksi mm. tasoryhmiin jakamisen ja eriarvoistamisen takia. Vastuuhenkilöt keskustelivat asiasta ja pyysivät valmentajaa kommunikoimaan eri tavalla, käyttämään vähemmän kritiikkiä jne. Mielestäni kyseessä ei ollut kiusaamistapaus, ja itse koin että kyseinen valmentaja antoi palautetta aina rakentavasti ja kannustavasti. Pidin hänen valmennustyylistään ja kehityin paljon hänen ansiostaan."

"Seurassamme on yksi todella kosketteleva henkilö. Hänelle se on normaalia kanssakäymistä, mutta kaikille ei. Ennen koskettamista olisi hyvä tietää toisen henkilön rajat."

Tämän selvityksen tuloksista tehtäviä yleistyksiä ajatellen on tärkeää huomioida, että kiusaamista ja häirintää kokeneet henkilöt ovat saattaneet vastata kyselyyn ahkerammin kuin ne, jotka eivät olleet kokeneet epäasiallista käyttäytymistä. Lisäksi useiden eri vastaajien kertoman perusteella vaikuttaa siltä, että monet kiusaamistapaukset liittyivät yksittäisten henkilöiden epäasialliseen käyttäytymiseen. Moni vastaaja kertoi havainneensa tai joutuneensa järjestelmällisen kiusaamisen kohteeksi saman henkilön toimesta. Tämän vuoksi yksittäisten henkilöiden toiminta on saattanut aiheuttaa tilastoihin merkittäviäkin määriä esimerkiksi kiusaamishavaintoja. Tämä ei poista sitä tosiasiaa, etteivät nämä kasaantuneet havainnot olisi yhtä todellisia ongelmia kuin muutkin esille nousseet tapaukset.

Useissa kotimaisissa tutkimuksissa (esimerkiksi Lapsiuhri-tutkimus 2013; LIITU-tutkimus 2016; Mannerheimin Lastensuojeluliiton urheilukysely 2019; Vapaa-aikatutkimus 2019) on

havaittu kiusaamisen yleisyys liikunta- ja urheiluharrastusten parissa. Nämä tutkimukset ovat kohdistuneet etenkin lasten- ja nuorten harrastustoimintaan. Tässä selvityksessä painopiste oli enemmän aikuisten urheilutoiminnassa. Selvityksen tulosten perusteella ei voida tehdä koko urheilua kattavia yleistyksiä. Tulokset kertovat, että kiusaamisen yleisyyden laajamittaiselle selvittämiselle myös kilpaurheilun parissa on selkeä tietotarve.

Viime vuosien aikana on keskusteltu paljon urheilun valmennuskulttuurista ja eri valmentajien valmennuskäytännöistä. Tämän selvityksen perusteella, valmennuskulttuuria tulee tutkia lisää epäasiallisen käyttäytymisen näkökulmasta. Tutkitun ja luotettavan tiedon pohjalta niin valmennus- kuin urheilukulttuuria pystytään kehittämään eettisesti kestävämmäksi. Jokaisella urheilun parissa toimivalla on oikeus turvalliseen ja epäasiallisesta käyttäytymisestä vapaaseen toimintaympäristöön.

Materiaaleja toimenpidesuosituksen tueksi:

[Väestöliiton materiaalipankki epäasiallisen käytöksen ennaltaehkäisyyn](#)
(Väestöliiton Et ole yksin -palvelu)

[Epäasiallisen käytöksen tapausten käsittely lajiiloissa – ohje toimintamallin luomiseen](#)
(Väestöliiton Et ole yksin -palvelu)

[Toimintamalli epäasiallisen käytöksen tapausten käsittelyyn seuroissa](#)
(Väestöliiton Et ole yksin -palvelu)

[Epäasiallisen käytöksen ennaltaehkäisy](#)
(Suomen Olympiakomitean ohjeet)

[Toimintaohje lasten turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseen](#)
(Allianssi, SOSTE, Valo ja Taiteen edistämiskeskus)

[Hyvä valmennus](#)
(Suomen valmentajat)

[Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä urheilussa](#)
(Suomen Olympiakomitean, SUEKin ja Väestöliiton yhteinen koulutusmateriaali)

[Vaikeneminen ei ole vaihtoehto – katsaus häirintää ja kiusaamista käsittelevään tutkimustietoon liikunnan ja urheilun näkökulmasta](#)
(SUEK)

5 LÄHTEET

- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H.** 2013. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja.
- Hakanen, T., Myllyniemi, S. & Salasuo, M.** 2019. Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2019. Valtion liikunta-neuvoston julkaisuja 2019:2.
- Haynes, B.** 2014. Student bullying: federal perspectives and reference materials. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Hentunen, J., Ikonen, J. & Laakso, N.** 2019. Seksuaalinen häirintä tenniksessä. Selvitys kansainväliseen kilpailutoimintaan osallistuneiden suomalaisurheilijoiden kokemasta häirinnästä. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.
- Hentunen, J., Laakso, N. & Ikonen, J.** 2018. Häirintä jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa. Selvitys pelaajien kokemasta seksuaalisesta ja sukupuoliin perustuvasta häirinnästä. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.
- Herkama, S.** 2012. Koulukiusaaminen. Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. Jyväskylä Studies in Humanities 190. Jyväskylän yliopisto.
- Kiva koulu -kyselyn tausta-aineisto** 2015. Mitä koulukiusaaminen on?
- Kyllönen, M.** 2018. Vaikeneminen ei ole vaihtoehto. Katsaus häirintää ja kiusaamista käsittelevään tutkimustietoon liikunnan ja urheilun näkökulmasta. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.
- Laine, A., Salasuo, M. & Matilainen, P.** 2016. Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa **S. Kokko & A. Mehtälä** (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 62.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto** 2019. ”Tämän ikäisenä pitää vielä harrastaa monipuolisesti erilaisia asioita.” Vanhempien ja valmentajien näkemyksiä turvallisesta harrastusryhmästä. Raportti kyselystä ja kehittämisehdotuksia urheiluseuroille.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto** 2019. Kiusaaminen. Viitattu 20.12.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/>
- Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L.** 2013. Pelastakaa koulukiusattu! Koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa. Kunnallisan alan kehittämissäätiö.
- Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta** 2018. Kannanotto lasten ja nuorten suojelusta seksuaaliselta häirinnältä ja kaltoinkohtelulta urheilussa.
- Olympiakomitea** 2018. Urheiluväki yhtä jalkaa kiusaamista ja häirintää vastaan. Viitattu 20.12.2019. www.olympiakomitea.fi
- Opetus- ja kulttuuriministeriö** 2018. Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16.
- Rigby, K.** 2003. Stop the bullying: a handbook for schools. Humanities & Social Sciences Collection.
- Salmivalli, C.** 2016. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. Uudistettu painos. PS-kustannus: Jyväskylä.
- Sosiaali- ja terveysministeriö** 2018. Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018.
- Sosiaali- ja terveysministeriö** 2015. Tasa-arvolaki 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön esite.
- Tasa-arvolaki** 2014. 1329/2014. Viitattu 20.12.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141329>
- Tasa-arvovaltuutettu.** Seksuaalinen ja sukupuoliin perustuva häirintä. Viitattu 20.12.2019. <https://www.tasa-arvo.fi/seksuaalinen-hairinta>
- Teräsahjo, T. & Salmivalli, C.** 2002. Tapaustutkimus kiusaamisen vastaisesta interventtiosta Helsingin ala-asteen kouluissa. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A14: 2001.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta** 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, 3/2019.

6 LIITTEET 1-5

Liite 1. Luisteluliiton tiedote selvityshankkeesta

Suomen Luisteluliitto selvittää mahdollista häirintää ja kiusaamisista lajeissaan

10.10.2019

Suomen Luisteluliitto on käynnistämässä selvityshankkeen häirinnästä ja kiusaamisesta luisteluliiton alaisissa lajeissa. Suomen Luisteluliitto on tilannut selvityksen Suomen urheilun eettinen keskus SUEKilta.

Hankkeella selvitetään, esiintyykö lajeissa kiusaamis- ja/ tai häirintäkulttuuria. Kysely lähetetään kaikille pikaluistelu-, rullaluistelu- tai Roller Derby -lisenssin vuosina 2015-2019 lunastaneille yli 16-vuotiaille urheilijoille sekä toiminnassa mukana olleille valmentajille.

Luisteluliitto tuomitsee kaikenlaisen häirinnän ja kiusaamisen ja reagoi tarvittavin toimin, mikäli selvityksessä havaitaan epäasiallista kohtelua. Selvitystyöstä vastaa SUEK. Selvityksen valmistelu on aloitettu elokuussa yhdessä SUEKin asiantuntijoiden kanssa ja se toteutetaan sähköisenä kyselytutkimuksena lokakuussa 2019. Valmis raportti toimitetaan liitolle loppuvuodesta.

- Selvityksen avulla haluamme selvittää kattavasti nykytilannetta ja varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus kertoa havaitsemistaan epäkohdista omassa harjoittelu- ja kilpailutoiminnassa. Haluamme varmistaa turvallisen ja kannustavan ympäristön lajiemme parissa, kertoo Luisteluliiton urheilutoimenjohtaja **Janne Hänninen**.

Häirintä ja kiusaaminen urheilussa ovat olleet ajan-kohtaisia aiheita viime aikoina. SUEKin tehtäviin kuuluu

häirintävapaan urheilukulttuurin vahvistaminen sekä liittojen auttaminen niin selvityksissä kuin muissa häirinnän ennaltaehkäisytoiminnassa.

-Puuttumisen kannalta on tärkeää, että mahdollisia epäkohtia tuodaan esille. Suoraan urheilijoille suunnattu kysely antaa heille hyvän mahdollisuuden kertoa anonymisti omista kokemuksistaan. Tämän myötä saadaan tietoa, jonka pohjalta voidaan kehittää ennaltaehkäisevää toimintaa sekä luoda toimintaohjeita häirintä- ja kiusaamistapausten torjuntaan, SUEKin tutkimuspäällikkö **Nina Laakso** sanoo.

-Luisteluliitto uudistaa toimintamallejaan ja sääntöjään syksyllä. Luomme toimintamallit ennaltaehkäisevään toimintaan muun muassa koulutuksen keinoin. Samalla liitto saa lisää keinoja puuttua ja sanktioida erilaisissa rikkomustilanteissa, Luisteluliiton puheenjohtaja **Vesa Rosendahl** sanoo.
Lisätiedot:

Janne Hänninen

Urheilutoimenjohtaja, Suomen Luisteluliitto ry
puh. +358405533388

janne.hanninen@luisteluliitto.fi

Liite 2. Saatekirje alaikäisten urheilijoiden huoltajille

Hyvä urheilijan huoltaja,

Suomen Luisteluliitto on käynnistänyt selvityshankkeen kiusaamisesta ja häirinnästä. Liitto haluaa selvittää, ovatko pika-luistelun, rullaluistelun tai Roller Derbyn urheilijat tai valmentajat kokeneet kiusaamista tai muuta epäasiallista kohtelua viimeisten vuosien aikana. Luisteluliitto tuomitsee kaikenlaisen epäasiallisen käytöksen ja reagoi tarvittavin toimenpitein, mikäli urheilijat tai valmentajat kertovat kokeneensa epäasiallista kohtelua. Selvitystyöstä vastaa käytännössä Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Selvitys toteutetaan sähköisenä kyselytutkimuksena syys-marraskuussa 2019.

Kiusaaminen ja häirintä ovat vakavia ilmiöitä, joihin voidaan puuttua tehokkaasti vain, jos niistä tiedetään. Myös tieto siitä, jos epäasiallista kohtelua ei ole koettu tai havaittu, on arvokasta. Näistä syistä on tärkeää, että kannustat lastasi vastaamaan kyselyyn.

Kysely lähetetään **10.10.2019** suoraan nuoren omaan sähköpostiosoitteeseen. Jos sähköpostia ei ilmesty, myös roskapostikansio kannattaa tarkistaa sen varalta, että sähköposti on suodattunut sinne. Kyselyyn voi vastata tietokoneella, puhelimella tai tabletilla 31.10.2019 saakka. Kyselyssä vastataan

väitteisiin koetusta tai nuoren havaitsemasta kiusaamisesta tai häirinnästä. Vastaaminen on nimetöntä. Yksittäiset vastaukset jäävät vain tutkijoiden tietoon ja SUEK huolehtii niiden tietosuojasta ja säilyttämisestä asianmukaisesti. Lomakkeessa ei kysytä sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä tiettyyn henkilöön.

Voit auttaa tutkimustyössä kannustamalla vastaamaan kyselyyn ja olemalla keskusteluapuna, jos nuori sitä tarvitsee. Mikäli kiusaamista tai häirintää tulee ilmi, liitto ryhtyy tarvittaviin toimiin sen poistamiseksi ja estämiseksi jatkossa. Vastauksista koostetaan raportti Luisteluliitolle marras-joulukuussa 2019 ja tuloksista myös tiedotetaan.

Kiitämme yhteistyöstä jo etukäteen.

Janne Hänninen
Urheilutoimenjohtaja

Joel Vähä-Salo
Toimisto- ja kehityspäällikkö

Lisätietoa kyselystä antaa SUEKin projektitutkija Miika Kyllönen (miika.kyllonen@suek.fi).

Lisätietoa selvityshankkeesta antaa SUEKin tutkimuspäällikkö Nina Laakso (nina.laakso@suek.fi, puh. 0400 808 940).

Lisätietoa kiusaamisesta ja häirinnästä antaa SUEKin tutkintapäällikkö Jouko Ikonen (jouko.ikonen@suek.fi, puh. 040 570 5012).

TOIMI NÄIN, JOS OLET KOKENUT EPÄASIALLISTA KOHTELUA TAI AIHE HUOLESTUTTAA SINUA (NUORILLE ANNETUT OHJEET)

On tärkeää kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle henkilölle, jos olet joutunut kiusaamisen, häirinnän tai muun kaltoinkoh-telun kohteeksi. Sinulla on lupa olla huolestunut tästä aiheesta

tai kyselystä, vaikka et olisi kokenut häirintää.

Tässä ohjeita Väestöliitto mukailleen näihin tilanteisiin:

- Kerro asiasta luotettavalle henkilölle. Sinulla on kertomiseen täysi oikeus, vaikka kiusaamis- tai häirintätapauksessa tekijä on voinut vaatia sinulta salaisuuden säilyttämistä.
- Hae apua terveydenhuollosta, psykologilta tai luottamaltasi henkilöltä koulusta tai seurasta. Voit ottaa yhteyttä myös lajiliittoon tai SUEKiin (yhteystiedot ylempänä).
- Voit ottaa yhteyttä [Et ole yksin](#) -palveluun, josta saat apua nimettömästi. Soita ma-ti klo 14-17.30 puh. 0800 144 644. Chattaa ke-to klo 14-17.30.
- Voit ottaa nimettömästi yhteyttä ma-pe klo 14-20 ja la-su 17-20 Lasten ja nuorten puhelimeen puh. 116 111 tai [chattiin](#) ma-ke klo 17-20.
- Alle 20-vuotiaat pojat voivat ottaa yhteyttä myös Poikien puhelimeen ma-pe 13-18 puh. 0800 94 884. Poikien puhelimen [chat](#) arkisin klo 13-15.
- Naiset ja tytöt saavat neuvontaa ja tukea Naisen Linjan puhelinpalvelusta ma-pe 16-20 ja la-su 12-16 puh. 0800 02400.
- Paljon lisää tietoa löytyy esimerkiksi [Nuortennetistä](#).
- Sinulla on oikeus tulla kuulluksi ja autetuksi, vaikka tekijä on voinut sanoa, ettei sinua kukaan usko. Säilytä toivo ja luottamus tulevaan. Ikävistä kokemuksista on lupa ja mahdollisuus toipua.

Liite 3. Saatekirje urheilijoille ja valmentajille

Hyvä urheilija tai valmentaja,

Suomen Luisteluliitto on käynnistänyt selvityshankkeen kiusaamisesta ja häirinnästä. Liitto haluaa selvittää, ovatko pika-luistelun, rullaluistelun tai Roller Derbyn urheilijat tai valmentajat kokeneet kiusaamista tai muuta epäasiallista kohtelua viimeisten vuosien aikana. Luisteluliitto tuomitsee kaikenlaisen epäasiallisen käytöksen ja reagoi tarvittavin toimenpitein, mikäli urheilijat tai valmentajat kertovat kokeneensa epäasiallista kohtelua. Selvitystyöstä vastaa käytännössä Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Selvitys toteutetaan sähköisenä kyselytutkimuksena syys-marraskuussa 2019.

Kiusaaminen ja häirintä ovat vakavia ilmiöitä, joihin voidaan puuttua tehokkaasti vain, jos niistä tiedetään. Kertomallasi voi olla suuri merkitys jollekin toiselle. Myös tieto siitä, jos epäasiallista kohtelua ei ole koettu tai havaittu, on tärkeää.

Näistä syistä **juuri sinun vastauksesi kyselyyn on erittäin arvokas riippumatta siitä, oletko kokenut kiusaamista tai häirintää vai et.**

Kysely lähetetään 10.10.2019 suoraan siihen sähköpostiosoitteeseen, jonka olet ilmoittanut liittoon yhteystiedoksi. Kyselyn lähettää Suomen urheilun eettinen

keskus SUEK ry. Tarkistathan tuolloin myös roskapostikansiosi sen varalta, että sähköposti suodattaa kyselylinkin sinne. Voit vastata kyselyyn tietokoneella, puhelimella tai tabletilla 31.10 saakka. Kyselyssä sinua pyydetään vastaamaan väitteisiin kokemastasi tai havaitsemastasi kiusaamisesta ja häirinnästä. Vastaaminen on nimetöntä. Lomakkeessa ei kysytä sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä juuri sinuun. Yksittäiset vastaukset jäävät vain tutkijoiden tietoon ja SUEK huolehtii niiden tietosuojasta ja säilyttämisestä. Vastauksista koostetaan raportti Luisteluliitolle marras-joulukuussa ja tuloksista myös tiedotetaan.

Kiitämme vastauksistasi jo etukäteen.

Janne Hänninen
Urheilutoimenjohtaja

Joel Vähä-Salo
Toimisto- ja kehityspäällikkö

Lisätietoa kyselystä antaa SUEKin projektitutkija Miika Kyllönen (miika.kyllonen@suek.fi).

Lisätietoa selvityshankkeesta antaa SUEKin tutkimuspäällikkö Nina Laakso (nina.laakso@suek.fi, puh. 0400 808 940).

Lisätietoa kiusaamisesta ja häirinnästä antaa SUEKin tutkintapäällikkö Jouko Ikonen (jouko.ikonen@suek.fi, puh. 040 570 5012).

TOIMI NÄIN, JOS OLET KOKENUT EPÄASIALLISTA KOHTELUA TAI AIHE HUOLESTUTTAA SINUA

On tärkeää kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle henkilölle, jos olet joutunut kiusaamisen, häirinnän tai muun kaltoinkoh-telun kohteeksi. Sinulla on lupa olla huolestunut tästä aiheesta

tai kyselystä, vaikka et olisi kokenut häirintää.

Tässä ohjeita Väestöliittoa mukaillen näihin tilanteisiin:

- Kerro asiasta luotettavalle henkilölle. Sinulla on kertomiseen täysi oikeus, vaikka kiusaamis- tai häirintätapauksessa tekijä on voinut vaatia sinulta salaisuuden säilyttämistä.
- Hae apua terveydenhuollosta, psykologilta tai luottamaltasi henkilöltä koulusta tai seurasta. Voit ottaa yhteyttä myös lajiliittoon tai SUEKiin (yhteystiedot ylempänä).
- Voit ottaa yhteyttä [Et ole yksin](#) -palveluun, josta saat apua nimettömästi. Soita ma-ti klo 14-17.30 puh. 0800 144 644. Chattaa ke-to klo 14-17.30.
- Voit ottaa nimettömästi yhteyttä ma-pe klo 14-20 ja la-su 17-20 Lasten ja nuorten puhelimeen puh. 116 111 tai [chattiin](#) ma-ke klo 17-20.
- Alle 20-vuotiaat pojat voivat ottaa yhteyttä myös Poikien puhelimeen ma-pe 13-18 puh. 0800 94 884. Poikien puhelimen [chat](#) arkisin klo 13-15.
- Naiset ja tytöt saavat neuvontaa ja tukea Naisen Linjan puhelinpalvelusta ma-pe 16-20 ja la-su 12-16 puh. 0800 02400.
- Paljon lisää tietoa löytyy esimerkiksi [Nuortennetistä](#).
- Sinulla on oikeus tulla kuulluksi ja autetuksi, vaikka tekijä on voinut sanoa, ettei sinua kukaan usko. Säilytä toivo ja luottamus tulevaan. Ikävistä kokemuksista on lupa ja mahdollisuus toipua.

Liite 4. Kyselyn saateviesti

Hyvä urheilija tai valmentaja,

Suomen Luisteluliitto tiedotti aikaisemmin kiusaamista ja häirintää koskevasta selvityshankkeesta, jonka toteutuksesta vastaa Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Pääset vastaamaan aihetta koskevaan kyselyyn alla olevasta linkistä. Kyselyssä sinua pyydetään vastaamaan väitteisiin kokemastasi tai havaitsemastasi kiusaamisesta ja häirinnästä. Vastaaminen on nimetöntä. Lomakkeessa ei kysytä sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä juuri sinuun. Yksittäiset vastaukset jäävät vain tutkijoiden tietoon ja SUEK huolehtii niiden tietosuojasta ja säilyttämisestä. Kyselyyn vastaaminen vie noin 5-15 minuuttia. Voit vastata kyselyyn tietokoneella, puhelimella tai tabletilla 31.10.2019 saakka.

Lisätietoa kyselystä antaa SUEKin projektitutkija Miika Kyllönen (miika.kyllonen@suek.fi).

Lisätietoa selvityshankkeesta antaa SUEKin tutkimuspäällikkö Nina Laakso (nina.laakso@suek.fi, puh. 0400 808 940).

Lisätietoa kiusaamisesta ja häirinnästä antaa SUEKin tutkintapäällikkö Jouko Ikonen (jouko.ikonen@suek.fi, puh. 040 570 5012).

Juuri sinun vastauksesi kyselyyn on erittäin arvokas, vaikka et olisikaan kokenut epäasiallista kohtelua.

Linkki kyselyyn: [hyperlinkki]

Linkki on henkilökohtainen ja tarkoitettu vain sinun vastauksiasi varten.

Suuret kiitokset vastauksestasi.

Liite 5. Selvityksen kyselyrunko

SIVU 1. SAATE

Kysely kiusaamisesta ja häirinnästä luistelulajien urheilijoille ja valmentajille

Suomen Luisteluliitto on käynnistänyt selvityshankkeen kiusaamisesta ja häirinnästä. Hankkeella selvitetään, ovatko pikaluistelun, rullaluistelun tai Roller Derbyn urheilijat tai valmentajat kokeneet kiusaamista tai häirintää lajinsa parissa. Selvitys kohdistuu lajien valmentajiin ja yli 16-vuotiaisiin urheilijoihin, jotka ovat lunastaneet lajinsa kilpailulisenssin vuosina 2015-2019. Luisteluliitto ei hyväksy minkäänlaista kiusaamista tai häirintää ja haluaa estää epäasiallisen käytöksen myös tulevaisuudessa. Selvityksestä vastaa Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.

Kyselyyn vastaaminen kestää arviolta 5-15 minuuttia. Kyselyyn voi vastata 31.10.2019 saakka. Vastaaminen on nime-

töntä. Lomakkeessa ei kysytä sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä juuri sinuun. Selvityksen tuloksista tehdään raportti Luisteluliitolle.

Epäasiallisesta käytöksestä kertominen on tärkeää eikä minkäänlaista kiusaamista tai häirintää tarvitse sietää. Epäasialliseen kohteluun voidaan puuttua ja estää jatkossa helpommin, jos siitä kerrotaan. Myös tieto siitä, jos kiusaamista tai häirintää ei ole koettu tai havaittu, on tärkeää. Näistä syistä **juuri sinun vastauksesi kyselyyn on erittäin arvokas, vaikka et olisikaan kokenut tai havainnut epäasiallista kohtelua.**

Suuret kiitokset vastauksestasi.

SIVU 2. TAUSTATIEDOT

Tässä osiossa sinulta kysytään taustatietoja, kuten lajia ja sukupuolta. Raportissa tuloksia esitellään useiden eri tausta-

tietojen mukaan. Yksittäiset vastaukset ovat vain tutkijoiden nähtävillä eikä vastauksia voida yksilöidä juuri sinuun.

Lajini on

- > Pikaluistelu
- > Rullaluistelu
- > Roller Derby

Sukupuoleni on

- > Mies
- > Nainen
- > Muu
- > En halua vastata

Olen

- > Täysi-ikäinen
- > Alaikäinen

Olen

Jos toimit tällä hetkellä sekä urheilijana että valmentajana, vastaa se vaihtoehto, kummassa olet toiminut kauemmin.

- > Urheilija
- > Valmentaja

SIVU 3. KOKEMUKSET JA HAVAINNOT KIUSAAMISESTA JA HÄIRINNÄSTÄ

Vastaa alla oleviin kysymyksiin mahdollisimman tarkasti. Tärkeintä on sinun oma kokemuksesi - ei se, miten joku toinen olisi saattanut kokea saman tilanteen tai mitä mahdollinen tekijä on tarkoittanut. Mahdollisen tekijän ei tarvitse olla joukkueen tai lajin sisältä vaan epäasialliseen käytökseen voi syyllistyä myös esimerkiksi yleisön jäsen tai some-seuraaja.

Kiusaaminen on tarkoituksellista, toistuvaa ja samaan henkilöön kohdistuvaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kiusaaminen voi olla esimerkiksi haukkumista, naurunalaiseksi tekemistä, some-komentointia, tönimistä, lyömistä tai ryhmän ulkopuolelle sulkemista. Kiusaamista ei ole kahden tasaväki-

sen henkilön välinen kiista tai satunnaisesti milloin kehenkin kohdistuvat hyökkäykset.

Häirintä voi olla seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa ja se voi ilmetä fyysisessä, sanallisessa tai sanattomassa muodossa. Seksuaalinen häirintä on esimerkiksi vihjailua, epäasiallista vitsailua, epätoivottua koskettelua tai ahdistelua. Siihen liittyy aina seksuaalinen sävy. Sukupuolinen häirintä on sukupuoleen kohdistuvaa, ei-toivottua käytöstä. Esimerkiksi halventava puhe toisesta sukupuolesta tai toisen sukupuolen alentaminen, väheksyminen tai syrjiminen on sukupuolista häirintää.

Oletko kokenut mitään seuraavista **urheilu- tai valmennusurasi aikana?**

Urheilu- tai valmennusuralla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkea virallista toimintaa, kuten leirejä, harjoituksia, kilpailuja ja kilpailumatkoja, yleisötapahtumia ja yhteydenpitoa. Myös epävirallinen kanssakäyminen lasketaan tähän mukaan.

Oletko kokenut henkistä väkivaltaa? Esim. haukkuminen, pilkkaaminen, nimittely, naurunalaiseksi tekeminen, ilkkuva matkiminen, uhkaaminen, kiristäminen

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Oletko kokenut fyysistä kiusaamista? Fyysinen kiusaaminen on kehollisen koskemattomuuden loukkaamista.

Esim. lyöminen, potkiminen, töniminen, kamppaaminen, esineillä heittäminen, hiuksista vetäminen

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Oletko kokenut kiusaamista somessa, netissä tai puhelimesta? Esim. epäasialliset puhelut, some-komentointi, viestittely

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Oletko kokenut epäsuoraa kiusaamista? Esim. selän takana juoruamista, huhujen levittämistä, ryhmän ulkopuolelle sulkemista

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Onko sinua kiusattu muulla tavoin?

- > Kyllä
- > Ei koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Oletko havainnut kiusaamista tapahtuneen jollekin toiselle tai onko joku kertonut sinulle kokeneensa sitä lajisi parissa? Ks. yltä kiusaamisen muodot

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Vastaa vielä näihin kahteen kysymykseen häirinnästä:

Oletko kokenut häirintää? Esim. seksuaalista vihjailua, epäasiallista vitsailua, epätoivottua koskettelua tai ahdistelua, vähättelyä sukupuolen vuoksi, sukupuoleen tai sen ilmaisuun liittyvää halventamista, sukupuoleen liittyvää syrjintää

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

Oletko havainnut häirintää tapahtuneen jollekin toiselle tai onko joku kertonut sinulle kokeneensa sitä lajisi parissa?

- > Kyllä
- > En koskaan
- > En osaa sanoa
- > En halua vastata

SIVUT 4-8 JA 10. LISÄKYSYMYKSIÄ NIILLE HENKILÖILLE, JOTKA VASTASIVAT KOKENEENSA KIUSAAMISTA TAI HÄIRINTÄÄ

[Saateteksti, esimerkkinä henkinen väkivalta] Vastasit koke-
neesi **henkistä väkivaltaa** (esim. haukkumista, pilkkaamista,
nimittelyä, naurunalaiseksi tekemistä, ilkkuvaa matkimista,
uhkaamista, kiristämistä).

Pyydämme tällä sivulla lisätietoja tapahtumista. Sinulla on
lupa ja oikeus kertoa kiusaamisesta, vaikka tekijä olisi vaatinut
sinulta salaisuuden säilyttämistä. Kiusaamisen rajan määrittää
aina toiminnan kohde eli sinä.

**Voit kertoa tässä kiusaamisesta omin sanoin. Esim. mitä on tapahtunut, missä yhteydessä
ja mitä tunteita tai ajatuksia tapahtunut sinussa herätti. Kaikki lisätieto on arvokasta.**

> [Avovastaus]

Minä vuosina kyseistä kiusaamista on tapahtunut?

> Vaihtoehtoina vuodet 2009-2019, aiemmin, en osaa sanoa [vastaaja pystyi valitsemaan useita vaihtoehtoja]

**Kuka tai ketkä kiusaamiseen ovat syyllistyneet? Esim. montako tekijöitä on ollut, missä asemassa tekijä on
(esim. joukkueen tai seuran taustahenkilö, joukkue- tai seurakaveri, someseuraaja tms.), tunsitko tekijää ennalta,
mitä sukupuolta tekijä on? Voit myös kertoa henkilön nimen.**

> [Avovastaus]

Kerroitko tapahtuneesta jollekin? Kenelle? Mitä siitä seurasi? Jos et kertonut kenellekään, osaatko sanoa, miksi?

> [Avovastaus]

Koetko tapahtuneen johdosta jotain seuraavista? Voit merkitä useita.

- > Masentuneisuus
- > Ahdistus
- > Ärtymys
- > Paniikkikohtaukset
- > Itsetunnon aleneminen
- > Tunsin itseni haavoittuvaiseksi
- > Univaikkeudet
- > Vaikeudet urheilussa
- > Vaikeudet ihmissuhteissa
- > Jokin muu, mikä
- > Ei mikään edellisistä
- > Tapahtunut ei vaikuttanut minuun
- > En osaa sanoa

Jatkuuko kiusaaminen edelleen tai koetko uhkaa sen toistumisesta?

- > Kiusaaminen jatkuu edelleen
- > Koen uhkaa siitä, että kiusaaminen toistuu
- > Kiusaaminen ei jatku enää
- > En osaa sanoa
- > En halua sanoa

SIVUT 9 JA 11. LISÄKYSYMYKSIÄ NIILLE HENKILÖILLE, JOTKA VASTASIVAT HAVAINNEENSA MUIHIN KOHDISTUNUTTA KIUSAAMISTA TAI HÄIRINTÄÄ

[Saateteksti, esimerkkinä havaittu kiusaaminen] Vastasit havainneesi tai jonkun kertoneen sinulle **kiusaamisesta lajisi yhteydessä.**

Pyydämme tällä sivulla lisätietoja tapahtumista.

Voit kertoa tässä kiusaamisesta omin sanoin. Esim. mitä havaitsit tai kuultu tapahtuneen.

Kaikki lisätieto on arvokasta.

> [Avovastaus]

Minä vuosina kyseistä kiusaamista on tapahtunut?

> Vaihtoehtoina vuodet 2009–2019, aiemmin, en osaa sanoa

[Vastaaja pystyi valitsemaan useita vaihtoehtoja]

Kuka tai ketkä kiusaamiseen ovat syyllistyneet? Havaitsitko tai kerrottiinko sinulle, kuka kiusaamiseen syyllistyi?

Esim. montako tekijää oli, missä asemassa tekijä oli (esim. joukkueen tai seuran taustahenkilö, joukkue- tai seurakaveri, sosesuraaja tms.), mitä sukupuolta tekijä oli? Voit myös kertoa tekijän nimen.

> [Avovastaus]

Sivu 12. Kiitossivu ja ohjeita

Lähetä vielä vastauksesi tämän sivun alalaidasta! Toimi näin, jos olet kokenut epäasiallista käytöstä tai tämä kysely aiheutti sinussa huolta tai ahdistusta

On tärkeää kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle, jos olet joutunut kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan kohteeksi.

Sinulla on myös lupa olla huolestunut tai ahdistunut tästä aiheesta tai kyselystä, vaikka et olisi kokenut epäasiallista kohtelua. Tässä ohjeita Väestöliittoon mukaillen näihin tilanteisiin:

- > Kerro asiasta luotettavalle henkilölle. Sinulla on kertomiseen täysi oikeus, vaikka tapauksessa tekijä on voinut vaatia sinulta salaisuuden säilyttämistä.
- > Hae apua terveydenhuollosta, psykologilta tai luottamaltasi henkilöltä koulusta, lajiilitosta tai seurasta.
- > Voit ottaa yhteyttä [Et ole yksin](#) -palveluun, josta saat apua nimettömästi. Soita ma-ti klo 14–17,30 puh. 0800 144 644. Chattoa ke-to klo 14–17,30.
- > Voit ottaa nimettömästi yhteyttä ma-pe klo 14–20 ja la-su 17–20 Lasten ja nuorten puhelimeen puh. 116 111 tai [chattiin](#) ma-ke klo 17–20.
- > Alle 20-vuotiaat pojat voivat ottaa yhteyttä myös Poikien puhelimeen ma-pe klo 13–18 puh. 0800 94 884. Poikien puhelimen [chat](#) arkisin klo 13–15.
- > Naiset ja tytöt saavat neuvontaa ja tukea Naisten Linjan puhelinpalvelusta ma-pe 16–20 ja la-su 12–16 puh. 0800 02400.
- > [Rikosuhripäivystys](#) auttaa, jos epäilet joutuneesi rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi tai rikoksen todistajaksi.
- > Paljon lisää tietoa löytyy esimerkiksi [Nuortennetistä](#).

Sinulla on oikeus tulla kuulluksi ja autetuksi, vaikka tekijä on voinut sanoa, ettei sinua kukaan usko.

Säilytä toivo ja luottamus tulevaan. Ikävistä kokemuksista on lupa ja mahdollisuus toipua.

Voit halutessasi jättää myös yhteystietosi, jos tahdot SUEKin olevan sinuun yhteydessä kokemaasi epäasialliseen kohteluun liittyen. Jätettyjä yhteystietoja ei tulla jakamaan SUEKin ulkopuolisille tahoille.

> [Avovastaus]

Jos sinulla on mitään lisättävää, kerrottavaa tai kysyttävää, voit kirjoittaa ajatuksesi tähän.

> [Avovastaus]

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

edistää urheilun eettisyyttä yhteistyössä urheiluyhteisön kanssa. SUEKin keskeiset tehtävät ovat antidopingtoiminta, kilpailumanipulaation torjunta sekä katsomoturvallisuuden ja -viihtyvyyden edistäminen.

SUEK toteuttaa tehtäväänsä koulutuksen, tutkimuksen, viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön keinoin. Se tekee laaja-alaista yhteistyötä niin kansallisten kuin kansainvälisten urheilutoimijoiden ja viranomaisten kanssa.

suek.fi | [#puhtaastiparas](https://twitter.com/puhtaastiparas) | [@SUEK_FINCIS](https://twitter.com/SUEK_FINCIS)